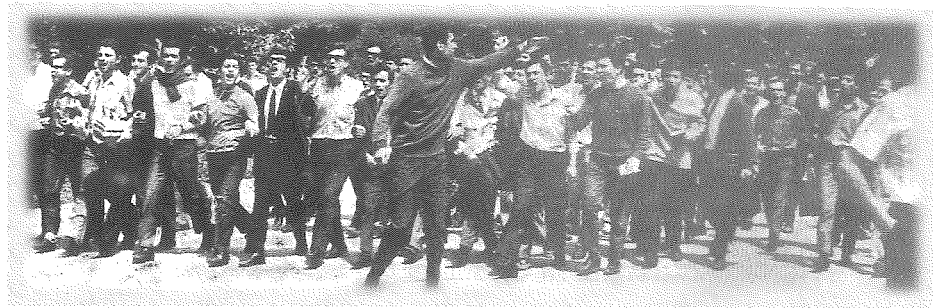

imparatorluk ve bağımsız öğrenci hareketi

otonom

Otonom Yayıncılık

İstiklal Cad. Tokatlıyan İşhanı No:162, K:5/37

Beyoğlu, İstanbul

Otonom Kitap Dizisi

İmparatorluk ve Bağımsız Öğrenci Hareketi

Derleyen: Cengiz Baysoy

İlk Basım: Aralık 2002

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık: Ekol Tanıtım

Kapak ve İç Baskı: Berdan Matbaacılık

(Davutpaşa Cad. Güven Sanayi Sitesi,

C Blok no: 239 Topkapı)

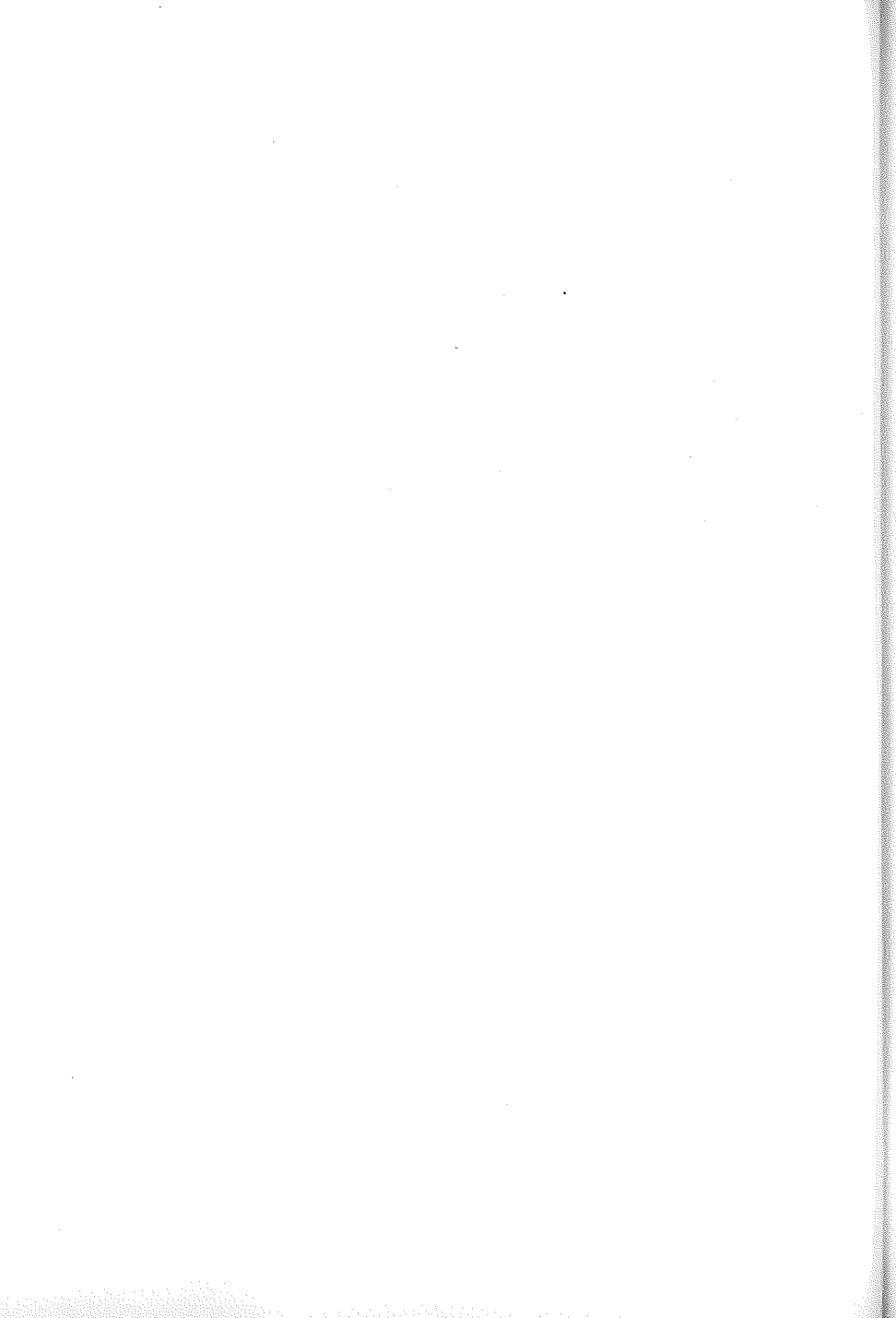
Cilt: Barış Mücellit

ISBN 975-92550-0-6

imparatorluk ve bağımsız öğrenci hareketi

Otonom Yayıncılık

İçindekiler

Önsöz	7
Asıl Olan Devrimciliktir	11
İktidar ve Üniversitelerin Piyasalaşması	35
Üniversite ve Öğrenci Hareketinin Yeniden Yapılandırılması	49
Neden Beyazıt?	57
Hareket Kavramının Yeniden Yapılandırılması	65
Öncü Kitle İkilemi Yok	71
Otonom: Karşı Yaşam	79
Neden Toplumsal Demokrasi	83
Bağımsız Öğrenci Hareketi Anayasası	91

“ÖN”SÖZ

Genel anlamda solun bir tıkanıklık içersinde bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Üniversite ve öğrenci muhalefeti de bu tıkanıklığın krizini yaşamaktadır. Soruna, ne ekonomik-demokratik mücadelenin, bir başka deyişle sendikal hareketin krizi, ne de akademik-demokratik mücadelenin yani üniversite ve öğrenci hareketin krizi olarak bakılarak, alan daraltılamaz; sorun bütünsel ve yapısalıdır. Öğrenci hareketinin sorunlarına buradan baktığımızda, solun yapısal tıkanıklığını daha bütünlükcü bir yerden okuma gereği karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, bu kitapçık, üniversite ve öğrenci hareketinin yeniden yapılanması ihtiyacının bir gereği olarak bu alana ve harekete daha bütünlükcü bir yerden bakan bir çalışmanın ürünüdür.

1. Solun paradigmasında iktidar perspektifi önemli bir yere sahiptir. Üniversite ve öğrenci muhalefeti de bu iktidar perspektifine göre yapılmaktadır. Modernizmin söylemiyle yapılanmış sola göre “iktidar”, tek merkezden işleyen bir sistemdir. Merkez belirleyen, diğer toplumsal alanlar ve dinamikler merkezin belirlediği belirlenendir. Bu yaklaşıma göre üniversiteler, merkezi iktidarın belirlediği toplumsal alanlardır. İktidar perspektifi, devletin demokratikleştirilmesi üzerine oturan bir devlet biçiminden diğer bir devlet biçimine geçişi savunan siyasal demokrasidir. Bu tutarlılık içerisinde üniversiteler de akademik-demokratik mücadelenin verildiği kitlesel bir alandır. Bu paradigmanın politik güce dönüştüğü tarihsel dönem kapanmıştır.

Bizim yaklaşımımıza göre, iktidar, tek merkezden işleyen bir sistem değildir. İktidar, bir çok merkezin bulunduğu, belirlemenin bir merkeze oturmadığı, birden çok merkezin birbirini belirlediği, bütünselliği ifade eden bir bedendir. Politik mücadele her yerden gelir ve beden bütününe karşısına alır. Bir devlet biçimine karşı diğer bir

devlet biçimi değil, doğrudan “devlet” kavramının tasfiyesine yöneliktir.

Modernist sol, iktidarın bir çok merkezini görmeyip tek merkeze yöneldiği için politik mücadeleyi daraltır. Post-modernizm de iktidarın bütünlükçü işleyişinin olmadığını söyleyerek iktidar perspektifini reddeder. İçinde yaşadığımız İmparatorluk koşullarında modernizm ve post-modernizm politik olarak madalyonun ters yüzleridir.

Üniversiteler, tek merkezden işleyen iktidarın belirlediği kurumlar değil, iktidarın bedenini kuran ve çalıştıran önemli merkezlerden biridir.

2. Temsili sisteme dayanan siyasal demokrasi paradigması, temsiliyeti üstlenen bir merkezi adresi göstermek zorundadır: önderlik... Merkez, önderlik ve özne kavramları, önderlik ve hareket ikilemini üretmektedir. Önderlik yöneten, hareket ise yönetilendir. Bu bir yanılsamadır, ruhumuzda sürekli devleti üretir. Bu yaklaşımın kültürü, politik kuruculukta önceliği hareketten kopuk özneye, önderliğe verir. Sonuçta hareket olmadan hareketin temsiliyi üstlenen “ben merkez”ler üretilir.

Hareketten önce ve hareketin üstünde bir özne yoktur. Hareket, ilk adımıyla öznesini ve öznelerini yaratır. “Akıl” kavramını kullandığımızda aklımıza ilk gelen “özne” kavramıdır. Yanlıştır. Akıl, hareketin işlevidir; özne, hareketin aklını işletir ve çalıştırır. Bu yaklaşıma göre politik kuruculukta öncelik, hareketin ve hareketin aklının üretilmesidir. Politik kuruculuk temsiliyete değil, toplumsal dinamikleri özne olarak konuşturmak ve öncülüğü bir iktidar organı olarak öz örgütlenmelerle teslim etmektir.

3. Sol, ontolojik paradigmasını, karşıtının olumsuzlaması üzerinden kendini olumlama üzerine kurmuştur. Bu bağlamda solun, eleştiri-

rel bir muhalefet olmayı aşamadığını ve burjuva özlü sorunlar üzerinden sığrama siyasetinden kurtulamadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Artık solun ontolojisi, olumsuzlama üzerinden olumlama değil, kendini olumlama üzerinden karşıtını olumsuzlamayla yapılacaktır. Çelişkiler üzerinden çatışkı değil, fark üzerinden çatışkı temeldir. Eleştirelilik, cepheden bir karşıdanlığın kuruluşu üzerinden yapılacaktır. Her yer kendini olumlamanın, farkını koymanın merkezidir ve karşıdan kuruculuk da her yerden kurularak gelecektir.

Yaklaşık dört-beş yıl önce, kapitalizmin yeni bir döneme girdiğini ve üniversitelerin bu döneme uygun yapılandığını, üniversite ve öğrenci muhalefetinin bu yapılanmaya uygun olarak yeniden yapılanması gerektiğini söylemimizle ve pratiğimizle ifade etmiştik. Üniversitelerin ticarileştiğini, piyasalaştığını vurguladık. “Öğrenci müşteri, öğretim üyesi satıcı, bilgi meta olamaz. Üniversitelerin ticarileşmesine hayır!” diyerek öğrenci muhalefetinin anti-kapitalist bir eksene oturduğunun altını çizmiştik. Bu yıl meclisten geçeceğini düşündüğümüz “Üniversite A.Ş. Yasa Tasarısı”nı beş yıl önce öngörmüştük. Bugün, öğrenci hareketinin ve üniversite muhalefetinin, üniversitelerin ticarileşmesine, piyasalaşmasına ve şirketleşmesine karşı ve anti-kapitalist bir eksene oturduğu gerçeği yeterince olgunlaşmıştır. Artık öğrenci hareketinin aklı nettir. Öğrenci hareketinin bütün muhalif dinamikleri, hareketin bu aklını işletmekten öte bir politika üretemeyeceklerdir. Her şey bu kadar net görünmesine rağmen hareketin aklı bir harekete dönüşememektedir. “Ben merkezciğin, hareketin merkez olmasının önüne geçtiği”ni söyleyerek bir neden bulabiliriz. Fakat durum bununla açıklanamaz. Sorun, modernizmin söylemiyle yapılanmış sol paradigmadır ve bunun ürettiği politik kültürdür. Hareketin aklını canlı bir bedene dönüştürecek paradigma, önderlikle değil

hareketi merkeze alan bir siyasal anlayışla gerçekleşebilir. Hareketin merkeze alınması ise eylem ittifaklarıyla değil, söylemin eylem cep-helerinin eşit ve özgür ilişkisiyle mümkün görünmektedir. Bu da otonomist bir politik teori ve pratiği gerekli kılar. Yalnızca eleştirel-likle yetinmeyen, politik kuruculuğu kendini olumlama üzerinden yapılandırıran bir anlayış karşıdan politik kuruculuğu üstlenebilir. Bu da, üniversiteleri bugünden “devleti” bir ihtiyaç olmaktan çıkaracak iktidar organları temelinde, öz örgütlenme alanı olarak kuran bir ikti-dar perspektifiyle mümkündür.

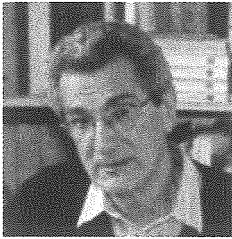
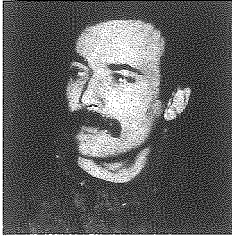
Bu söylediklerimizin dört-beş yıl sonra olgunlaşacağından ve an-laşılacağından eminiz. Bu kitapçık, bugünden geleceği konuşturan, bağımsız öğrenci hareketine sunulmuş bir “ön” sözdür.

Kasım 2002

Asıl Olan Devrimciliktir

Burjuvazinin fermanı
kapitalist
imparatorluksa,
emeğin, yoksulların,
ezilmişlerin fermanı da
komünist
imparatorluktur

Keşif ve İcat

Keşif, var olup bilinmeyeni açığa çıkarmaktır. İcat, var olmayanı, var olanlarla varlık haline getirmektir. “Filozoflar dünyayı değişik biçimlerde yorumladılar, oysa sorun onu değiştirmektir.” Yorum, keşfin ürünü iken, icat, değiştirme arzusunun ürünüdür. İcat, keşfin ürünü varlığı ve bilgisini, yeni bir ontolojinin kuruluşuna içkinleştirerek değiştirir ve dönüştürür. Artık “O” yeni bir bedeninin işle-yişinde “O” değildir.

Düşünce mi varlığı, varlık mı düşünceyi belirler? Bu soruya ister idealist ister materyalist bir yerden yanıt üretilsin, aslında yanıt üretilen soru “Belirleyen nedir?”dir. Kaba materyalizm bu soruyu “İnsanı belirleyen koşullar nedir?” sorusuyla sınırlar ve belirleyen koşulların insanın devrimci eleştirel pratiğiyle değiştiğini unutur. Gerçeği, insanın nesnel pratiğinden bağımsızlaştırarak bir obje olarak algılar. Belirleyenin insandan bağımsız bir nesnellik olarak algılanması, gerçeği, belirlenemeyen fakat belirleyen determinizm olarak kavratır. Bu noktadan sonra belirleyen insan pratiğinin nesnelliği sınırlanmış ve determinizmin hükmü altına sokulmuştur. İcat, “insanı belirleyen koşullar”ın keşfine indirgenmiştir. Belirleyen yasa özne, belirlenen insan nesnedir. Tanrı, bilimle yeniden konuşmaktadır.

Hangi soru merkezinden “şeyler” ile ilişkilendiğimiz önemlidir. “Beni belirleyen koşullar nedir?” nesne merkezinden “Benim belirlediğim koşullar nedir?” özne merkezine, keşiften “ıcat”a geçiyorum. Benim belirlediğim koşullar beni belirliyorsa ve beni belirleyen koşullar benim tarafımdan değiştirilip dönüştürülüyorsa “duyumsal insan faaliyeti” dışında tarihsel-toplumsal bir gerçeklik yoktur. Gerçek, hükmeden yasa değil, değiştiren, değiştirmeye içkin değişendir; oluş ve kendini gerçekleştirir. Gerçekte, özne-nesne ikilemi yoktur, akılsal alanda bu kategorizasyon oluş ve kendini gerçekleştirme pratiğinde yok olur. İcat, keşfin hükmü altında değil, keşif icadın hükmü altındadır. Asıl olan voluntarizmdir. Tanrı öldü, tarihi yaratan insanın duyumsal devrimci eleştirel pratiğidir.

İktidar

“fabrika”... Bir şey, ilişkilendiği bütün içerisinde kavranılabilir ve anlaşılabilir. Somutlama gerçekçi bir soyutlamadır. Fabrika, duyumsal insan pratiğinin nesnel somutlanmasıdır. İşçilerin her gün, maaşlarının kesileceği ya da işten atılacağı korku ve kaygısıyla mesai saatinde varmak için yataktan fırlayıp yollarda koşuşturarak emeklerini sattık-

ları bir yerdir. Yazılarak bitmeyecek kadar duyumsal insan faaliyeti anlatılabilir, örneklendirilebilir. Fabrika, duyumsal insan faaliyeti dışında yani mesai saatleri dışında yalnızca taş ve demir yığınıdır.

“Nedir” sorusuna yanıt “nasıl”ın içindedir. Fabrikada duyumsal insan pratiğinin nasıl işletildiği, çalıştırıldığı ve üretildiği kavranmadan “Fabrika nedir?” sorusu anlaşılamaz. “nasıl” kavranılan, “nedir” ise ussal olarak anlaşılır olandır. “nasıl” dan bağımsız “nedir” aşkınlıktır ve saçmalıktır. “Nedir”, “nasıl”ın ontolojisine içkindir, “nasıl”ın ontolojisine aşkın “nedir” yoktur. Bütünlük, soyutlamadır. O zaman, “nasıl” nedir? Bu soruya vereceğimiz yanıt, “iktidar”dır. Fabrikada iktidarı kaldırdığınızda, fabrika taş ve demir yığınıdır.

İktidar, bütünsel işleyiştir, bedeni ifade eder. Belirlenen bir parça, bir alan değil bütünlükçü belirleyen bir işleyiştir. Tarihsel koşullara göre işlevlenir ve yapılır. Tek bir yöntemi yoktur; pek çok teknolojisini disiplin denetim ve kontrol için çalıştırır. Karşıt bir iktidar bedeninin oluşmasına asla izin vermeyen bir yerden hareket eder. Karşıtını içselleştirerek işleyişinin öznesi haline getirerek çalıştırır. İktidar asla reforme olmaz ama reforme eder.

Burjuvazinin kendi çıkarını toplum çıkarı olarak örgütlemesi, işletmesi, çalıştırması ve yeniden üretmesi iktidar sorunudur. Bu bağlamda kapitalizmin ontolojisini kuran, işleten iktidar tarihi burjuvazinin iktidar tarihidir. Fakat iktidar tarihi yalnızca devletler tarihi değildir.

Solun, bugünkü politik pratiğini sınırlayan, boğan ve tıkayan politik teorisinin merkezini işgal eden iktidar teorisidir ve iktidar teorisini yalnızca üst yapı, bir devlet teorisi olarak kurmasıdır. Bu bağlamda günümüz solu, kendisini tükamanın ötesinde boğan “devlet” kavramıyla teorik ve politik sorununu çözememiştir. Bu meselenin derinliğini yakalayamamış bir çok arkadaş, “iktidar işleyişi içinde kapitalizmi kavramak ve anlamak” diye bir ifade kullandığımızda, “Ne demek devlet mi sivil toplumu belirliyor?” ucuz yanıtıyla bizi Marx-Hegel tartışmasına götürecektir. İktidar kavramı, ne ekonomik alt yapının

belirlediği bir üst yapı ne de devletin belirlediği alt yapı ikilemi alanına sıkıştırılamaz ve sınırlandırılmaz. İktidar kavramından, ekonomik, politik, kültürel, etik vb. teknolojiler ile işleyen, çalışan bir bütünsellik anlıyoruz.

Kapitalizmin ontolojisini yalnızca alt yapı alanıyla sınırlamak, üst yapıyı yansı veya biçim alanı olarak kavramak kapitalizmin karakterini anlamamaktır. Feodal toplumlarda ekonomi sınırlı ve durağandır, toplumsal ilişki alanlarını belirler fakat kuşatamaz. Belirlemek ve kuşatmak kavramları arasında ciddi fark vardır ve bu fark anlaşılama-maktadır. Kapitalizm, sınır tanımaz ve dinamiktir, belirlemeyi içere-rek aşan bir kuşatmayı ifade eder. Kapitalizm, bu karakterini meta fe-tişizminin özelliğinden alır. Hiçbir toplum, insanın insanla olan top-lumsal ilişkisini meta üzerinden kurmamıştır. Kapitalizm, insanın özünü meta ilişkileriyle yapılandırmaktadır; insanın olduğu her nok-tayı meta ilişkisiyle kuşatacaktır. Meta, insanın insanla kurduğu de-ğerli bütün bağlarını parçalayarak yerlerine kendisini ikame eder. İn-san meta ilişkisi dışında toplumsallığını kurmadığından yalnızlaşır, kendisinden başkasını düşünmeyi aptallık olarak algılayarak bireycili-ğin uyanıklığında kendisini kirletir. Kapitalizm, her türlü ortak tutku-yu, birlikte eylemeyi, dayanışmayı toplumsallığın bütün zeminlerini insanın elinden alır. Geriye tek şey kalmıştır, para kazanmak için umutsuzca çırpınıp durmak. İktidar, bu gerçekliği bütün toplumsal ilişki alanlarında yapılandırırken açık bir baskı kullanmaz, hatta hiç görünmez, buna gerek de yoktur; çünkü iktidar, insanın ruhunda iç-selleşmiştir, artık insan iktidarı işleten çalıştıran bir öznedir. Devlet ilk önce insanın ruhunda parçalanmak zorundadır. Bu bağlamda ka-pitalizmde ekonomi, fabrikaya indirgenemez, hele komünistlere ait olmaması gereken özel alan veya sivil toplum ayrımıyla sınırlandırıla-maz. Kapitalist toplumun bütün toplumsal ilişki alanı ekonomi ve üretim alanıdır. Eğer alt yapı fabrikaya indirgenecekse, kapitalist top-lum bir fabrikadır.

İktidar bütünlükçü işleyen saldırdır; bulunduğu her yerde direniş vardır. İktidara karşı emek cephesinden bütünlükçü bir iktidar bedeni kurulmadığı müddetçe, muhalefet istediği kadar radikal olsun kapitalizmin iktidarı tarafından reforme edilecektir. Kopuşlar yaşamın hücrelerinden başlatılacaktır. Asıl olan harekettir. Hareket öznelere ve alternatiflerini üretecektir. Kesintisiz devrim, bilinç kırılması üzerinden iktidarı, ilk hücresinden dünyanın öbür ucundaki son hücresine kadar çokluklarla parçalaya parçalaya, kendisini kura kura devam edecektir. Burjuvazinin fermanı kapitalist imparatorluksa, emeğin, yoksulların, ezilmişlerin fermanı da komünist imparatorluktur.

Emperyalizmden İmparatorluğa

Kapitalist üretimin ve yeniden üretiminin işleyişinde iktidar yapılanmasının çözülmesi, politik-pratiğin merkezini, devrim kuramının omurgasını teşkil eder. Solun yapısal tıkanıklığının sürdüğü şu dönemde böyle bir okuma bizim açımızdan önemli bir anahtardır. Hobson, Hilferding ve Rosa'nın emperyalizm üzerine değerli çalışmaları yapıldığı bilinir, fakat Lenin emperyalizm çözümlemesiyle başta Ekim Devrimi olmak üzere pek çok devrimci hareketin önünü açmıştır. Ülkemizde, devrimci mücadelenin askeri ve politik liderliğinin birliğini üstlenmiş olan Mahir Çayan da emperyalizmi I., II. ve III. bunalım dönemlerine ayırarak, emperyalizmin III. bunalım dönemi ülkelerinin devrimci çizgisini çizmiştir. Gerek Lenin'in, gerekse Çayan'ın, iktidar işleyişinin çözümlemesi üzerinden hareket ettiklerini düşünmekteyiz. Bu bağlamda "İmparatorluk" kitabı bizim için önem taşımaktadır. İmparatorluk, kapitalizmin tarihsel olarak geldiği yeni iktidar yapılanmasının, Çayan'ın mantığından gidersek IV. bunalım döneminin adıdır. Bu durum tamamen çözümlenmiş değildir fakat atılmış olan doğru bir adımdır; kapı aralanmıştır, pek çok eleştiriyle değiştirilecek, dönüştürülecek ve tamamlanacaktır.

Sınırlar, sınırsızlığın deviniminde uğraklardır. Sınırlar, sınırsızlı-

ğın devinimini geri çektiğinde yıkılacaklardır. İktidarı toplum çıkarı olarak örgütleyebilme yetisine sahip iki sınıf vardır: Burjuvazi ve proletarya. Burjuvazinin ve proletaryanın vatani yoktur ve sınır tanımazlar. Burjuvazi sınırsızlığını ve evrenselliğini ulusal pazar sınırı içinde ve ulus devlet ile ilan etmiştir. Uluslaşma süreci ve ulus devlet, burjuvazinin sınıfsal egemenliği altında kapitalizmi inşa ettiği ilk iktidar yapılandırmasıdır. Uluslaşma süreci ve ulus devlet, burjuvazinin ulus karakterli bir sınıf olmasından değil, sermayenin kendi içinde uzlaşmaz çatışklara neden olan pazar rekabetinin bir sonucudur. Ulus-devlet, burjuvazinin feodalizmle, burjuvazinin burjuvaziyle ve burjuvazinin proletarya ile savaşımının bir ürünüdür. 1848 Avrupası bu sürecin tarihidir. Proletaryanın ontolojisi enternasyondur. 1848 Avrupası'nın sınıflar mücadelesinde, burjuvazi, proletaryayı uluslararası mücadele alanından, ulusal devlet iktidarıyla ulusal sınırlara çekerek siyasal mülkiyeti altına almıştır. Uluslaşma sürecinin sınıflar mücadelesinde kilit rolü oynayan ulusal karakterdeki sınıf, gerçekte köylülüktür. Köylülüğü siyasal gücü olarak örgütleyen iktidar, burjuvadır. 1848'de kaybeden proletarya, Lenin ile kazanmıştır.

Ulus-devlet, 18. yüzyıl sınıflar mücadelesinin bir ürünüdür; sınıflar mücadelesinin çatışkısında burjuvazinin kendi çıkarını toplum çıkarı olarak örgütleyebilmesinin iktidarını ifade eder. Ulus-devlet, aristokrasinin tarihsel yenilgisini ifade ettiği gibi proletaryanın burjuvazi karşısında konjonktürel yenilgisini de ifade eder. Ulus devlet, kurulur kurulmaz sınıflar mücadelesinde işçi sınıfının enternasyonal karakterini ulusal sınırlara çekerek disipline etmeye ve proletaryayı burjuva iktidarını işleten bir özne haline getirmeye başlamıştır. Bu bağlamda ulus-devlet kurulduğundan itibaren baskıcı ve anti-demokratiktir.

Sermaye birikiminin, ulus sınırları içinde dikey ve derinliğine gelişmesi yoğun ve yaygın bir proleterleştirmeyi beraberinde getirmiştir. Bu süreçte sınıflar mücadelesi, bir yandan derinleştirilip devrimcileştirilirken diğer yandan pasifize edilerek reforme edilmiştir. Mo-

derinleşme söylemi ve kurumlaşma süreci bu iç içe geçmişliği ifade eder. Kapitalizmin sürekli buhran içine girdiği, sürekli devrimin nesnel koşullarının olgunlaştığı öngörüsü üzerinden Marx 1848’de bir proleter devrimi bekledi. Fakat kapitalizmin gelişmekte olduğu, kapitalizmin sürekli buhran içinde olmayıp konjonktürel bir kriz yaşadığı bu bağlamda sürekli devrimin nesnel koşullarının olgunlaşmadığını görerek “Tarih bizi ve bizim gibi düşünenleri yanılttı” demiştir. Kapitalizm geliştikçe sermaye birikiminin dikey ve derinlemesine gerçekleşmesine paralel proleterleşmenin yoğunlaşacağı, yaygınlaşacağı ve emek ve sermaye çelişkinin derinleşeceği doğrudur, bu bir nesnelliktir fakat derinleşen çelişkinin doğrudan devrimci çatışmaya dönüşeceği varsayımı sorgulanmalıdır. Kapitalizmin gelişmesi çelişkileri derinleştirebileceği gibi, kapitalizm geliştikçe çatışmaları pasifize ederek reforme de edebilir. Bu bağlamda kapitalizmin bir yandan çelişkileri derinleştirirken bir yandan da bu derinleşen çelişkilerin devrimci bir çatışmaya dönüşmesini engelleyen pasifize ve reforme eden iktidar mekanizmalarını yapılandığı bir gerçektir. Bu bağlamda emek sermaye çelişkisi doğrudan devrimci bir çatışmaya dönüşmez. Kapitalizminin iktidar işleyişi, nasıl ki emek sermaye çelişkinin sistem içi bir çatışkiyla reforme edebiliyorsa, karşıdan devrimci bir iktidar da bu çelişkiyi devrimci bir çatışkiya dönüştürerek sınıflar mücadelesini sistem dışına çıkartabilir. Nesnellik, iradeyi belirleyen determinizm değil, nesnelliği belirleyen öznellik, bir başka deyişle voluntarizmdir.

Kapitalizm ulus devletle birlikte başından itibaren kriz toplumdur; tarihi, bu krizi yönetme tarihidir ve başından itibaren iktidar işleyişiyle güvence altına alınmıştır. 1980’lere kadar kapitalizmin bu iktidar işleyişinin adı Modernizmdir. Modernizm, ulus devlet, ulusal vatandaşlık, sanayileşme, siyasal demokrasi, ilerleme ve kalkınma paradigmasıdır. Sınıflar mücadelesi ve devrimler bu paradigmanın sınırlarına çekilerek yapılanmıştır.

Modernizmin altının çizilerek vurgulanması gereken en önemli

özelliği toplumsal formasyonun bütünlüğünü ekonomik, toplumsal ve siyasal alanlara parçalayarak iktidar işleyişinin bütünlüğünü görünmez kılıp, iktidar sorununu siyasal alan olarak üst yapıya, bir başka deyişle devletin ele geçirilmesine indirgeyerek sınırlamasıdır. Biyo-politika, iktidarın, bedeni kuşatarak disiplin altına almasıdır ve bireyin toplumsallaşma süreçlerinin bütün uğraklarında biyo-iktidarlara işler ve çalışır. Modernizm, siyasal alana gelmeden sınıflar mücadelesini ve insanı, ekonomik ve toplumsal alanda disipline ederek pasifize eder. Ekonomik ve toplumsal alanın muhalefeti bütünlükçü bir iktidar paradigmasının dışında tutarak yalnızca ekonomik ve toplumsal talepler ile sınırlar. Bu bağlamda toplumsal ve siyasal muhalefet ikilemini kurar ve iktidarını çalıştırır. Ekonomik ve toplumsal talepler sistem içi taleplerdir, bu bağlamda toplumsal muhalefet reformizmle sınırlandırılarak yapılandırılmıştır. Siyasal alan ve siyaset ise temsili demokrasi, parlamenter cumhuriyet üzerinden burjuva demokrasidir. Temsiliyet üzerinden kurulmuş siyaset, toplumsal muhalefetin talepler üzerine oturtulmuş siyasetini taşımakla yapılandırılmıştır. İktidar perspektifi, devrimcilik ve reformizm tartışmaları artık bu taleplerin çözümünün bir devrim sorunu olup olmadığına bağlıdır.

Emek sermaye çelişkisinin devrimci niteliğiyle, sınıflar mücadelesinin reforme edilerek sistem içersine çekilmesi diyalektik bir süreci içerir. Bu süreç, bir yandan sermaye birikimini dikey ve derinlemesine geliştirerek proleterleşmeyi ve yoksullaşmayı yaygınlaştırmış ve sert sendikal çatışkılar sonucu siyasallığı yoğunlaştırmış; diğer yandan da sendikaları ekonomik ve toplumsal muhalefet örgütü olarak sınırlandırıp sistem içi yapılandırmıştır. Böylece, toplumsal alan, siyasal alanın dışına atılmıştır. Toplumsal alan-siyasal alan, toplumsal örgütlenmeler-siyasal örgütlenmeler, yatay siyaset-dikey siyaset, evrimci çalışma-devrimci çalışma, toplumsal alan içerisi-siyasal alan dışarısı ve öncü-kitle vb. tüm ikilemler, modernist paradigmanın iktidar işleyişinin ürünleridir.

19. yüzyılda kapitalizmin rekabetçi dönemini yaşadığını, 19. yüzyıl sonlarına doğru kapitalizmin tekelci aşamaya geçtiğini biliyoruz. Sınıflar mücadelesi tarihinde 19. yüzyıl pratiği önemli bir yere sahiptir. Kapitalizm, sermayenin çıkarlarını toplum çıkarı olarak örgütlenme pratiğinde ciddi bir iktidar eğitimi birikimini elde etmiştir. Burjuvazi, ulus devletiyle burjuva demokrasisini topluma vaat etmemiştir. Burjuva demokrasisi, anayasal monarşilerden, bonapartizmden, faşizmden geçerek varılan bir noktadır. Burjuva demokrasisi, sınıflar mücadelesinin sert çatışmalarının sonucu, sistem dışı muhalefeti sistem içine çekmenin icat edilmiş iktidar mekanizmasıdır. Burjuva demokrasisinin en geliştiği ülkeler kapitalizmin en fazla güvenceye alındığı ülkelerdir. Burjuva demokrasisinde sınıflar mücadelesinin derinleşeceği, işçi sınıfının kazançlı çıkacağı radikal demokrasicilik görüşünün kökleri Bernstein, Kautsky; yani İkinci Enternasyonal'dir.

Lenin

Lenin için asıl olan devrimciliktir, her keşif, icadın oluş ve kendini gerçekleştirmesine içkin kurulum. Lenin için emperyalizmin keşfi, devrimin icadı için anlamlıdır.

Sermaye birikiminin ulus sınırlarında dikey ve derinlemesine gerçekleştirilmesi, sermaye yoğunlaşmasına, sermayenin yoğunlaşması da kapitalizmi, rekabetçi aşamadan tekelci aşamaya sıçratmıştır. Artık kapitalizmin tarihsel iktidar işleyişinin adı emperyalizmdir. Ulus devlet ile ulusal sınırlar üzerinde mutlak hegemonyasını kurarak pazar sorununu çözen kapitalizm, tekelci aşamayla yeni bir pazar bunalımı içine girmiştir, bunu emperyalizm çözecektir. Burada durarak temel bir soruyu sormak ve yanıtlamak bizim açımızdan çok önemlidir. Pazar bunalımını ortaya çıkaran, bu bunalımı emperyalizmle çözmeye çalışan tekelleşmenin pazar karakteri nedir? Vereceğimiz yanıt "ulusal" dır. Emperyalizmi ortaya çıkaran tekelcilik, ulusal sınırlar içinde gelişen, derinleşen ve belirlenen kapitalizmin bir ürünüdür; dengesiz

gelişim yasası bunu ifade eder. Ulusal sınırlar içinde derinleşen kapitalizmin ürünü tekellerin, ulusal sınırların dışında pazar savaşımını örgütleyen aktörün ne olduğu sorusuna yanıt açıktır: ulus devletle bütünleşen tekelci devlet kapitalizmi. Emperyalizm, tekeller arası pazar savaşımının ulus devletler aracılığıyla sürdürülmesidir. Dünya pazarı, içerisinde belirlendiği bir dışarıdır.

Emperyalizm, içerisinde sınıf mücadelesini dışarıya ihraç etmektedir, bunu da sömürgecilikle yapar. İçerisinin sınıflar mücadelesini yüklenen dışarı; sömürgeler ve yeni sömürgelerde, sınıflar mücadelesi daha derinleşmiş devrimci toplumsal siyasal koşullar yaratmıştır. Lenin, tekelci kapitalizmin sömürgecilikle pazar sorunu çözer iken bu sürecin emperyalist ve emperyalizme karşı bağımsızlık savaşları üreteceğini, bu tarihsel toplumsal koşulların devrimci fırsatlar sunacağını görmüştür. İçerisinin dışarıyla eklem yerlerinin kırılganlığıyla, emperyalizmin zayıf halkaları teorisiyle devrim kıtasını batı merkezinden doğu merkezine kaydırmıştır. Artık ortodoks ezberler yerini yeni bir devrimci paradigmaya bırakacaktır: burjuva özlü devrimleri üstlenen proleter devrimler çağı.

Marx, sosyalizmi, olgunlaşmış kapitalist toplumsal formasyona alternatif bir dünya devrimi olarak kurmuştu. Emperyalizm döneminde devrimler, olgunlaşmış kapitalist formasyona karşı değil, kapitalistleşme sürecini engelleyen ekonomik, toplumsal ve siyasal engellerin aşılması üzerinden sığırdı. Modernizm paradigması, emperyalizme karşı bir silah olarak kullanılmaya başlandı. Siyasal olarak gericileşen burjuvazinin üstlenemediği modernizm paradigmasını artık proletarya üstlenmişti: Sanayileşmenin, kalkınmanın, ilerlemenin ve siyasal demokrasinin önündeki engel emperyalizmdi. Tamamlanmamış burjuva devrimlerini tamamlamak ve siyasal demokrasi bir devrim sorunuuydu. Anahtar kapıyı açmıştı: emperyalizme karşı bağımsızlık ya da burjuva özlü devrimleri demokratik devrimlerle üstlenerek sosyalizme geçiş...

19. yüzyıl başlarında Rusya, batının ve doğunun devrimci çelişkilerinin yoğunlaştığı, patlamaya hazır bir bombadır, bu bomba Lenin tarafından patlatılmıştır. Rusya'daki devrimin özünün burjuva olduğu, proletaryanın bu devrimi demokratik devrimle üstlenerek sosyalizme geçmeyi "İki Taktik"te cesaretle üstlenen Lenin'dir. 1905, Şubat, Ekim Devrimleri ve Birinci Dünya Savaşı sürecini de içine alan bir bütünlükle baktığımızda 19. yüzyıl başları Rusyası, tarihsel dönemin bütün devrimci çelişkilerinin yoğunlaştığı bir uğraktır. Çelişkilerin açıkta olduğu ve derinleşerek toplumsal muhalefete dönüştüğü bir kriz toplumdur. Bu kriz, ya reforme edilecek ya da devrimcileştirilecektir. Sorun iradidir, politik güç ve önderlik sorunudur. 1905 devrimi, açıkta olan çelişkileri toplumsal muhalefet olarak açığa vurmuştur. 1905, ekonomik ve toplumsal taleplerin radikal bir dışı vurumudur. Bütünlükçü bir siyasal hat ve önderlik yoksunluğu taşıyan 1905 Devrimi bastırılmıştır. Burjuvazi, önderliği üstlenecek politik güçten toplumsal olarak yoksundur. Bu politik yoksunluğu burjuvazi adına Menşevikler üstlenmişlerdir. Devrimin özü burjuvadır, bu devrimi burjuvazi üstlenmelidir, burjuvazi iktidara geçtiğinde gerçek emek sermaye çelişkisi başlayacak ve sosyalizm mücadelesi verilecektir. Bu süreç boyunca proletaryanın görevi iktidar talep etmek değil, muhalefet etmektir. Lenin ise burjuva demokrasisinin, sınıfsal bir iktidar talebinin siyasal ve toplumsal zeminini oluşturmadığını, tam tersine sınıfsal bir iktidar talebini reforme ederek, sınıf siyasetini, sınıf uzlaşması üzerine yapılandıran bir iktidar işleyişi, bir burjuva devlet biçimi olduğunu görmüştür. Ekim Devrimi, Şubat Devrimi'yle iktidara gelen burjuva sınıfsal iktidarının daha oturmadan 8 saatlik iş günü, toprak ve barış talebiyle iktidar Sovyetler'e perspektifiyle vurulup alınmasıdır.

Kapitalizmin modernizm paradigmasıyla iktidar işleyişini yapılandırdığını, modernist paradigmanın toplumsal yapıyı ekonomik, toplumsal ve siyasal alanlara ayırarak işlediğini önceden ifade etmiştik.

Ekonomik ve toplumsal taleplerle yapılanmış toplumsal muhalefet siyasetinin bütünlükçü sınıfsal bir iktidar perspektifini ve talebini üretmeyeceğini Lenin görmüş ve ekonomik ve toplumsal taleplerle yapılanmış toplumsal muhalefetin siyasetine “kendiliğindenci siyaset” demiştir. O zaman ‘Bütünlükçü sınıfsal bir iktidar paradigması oluşturulması ve talebinin alanı neresidir?’, sorusuna yanıt, kendiliğindenci siyaset alanının dışında aranmalıdır. İkinci Enternasyonal ile Lenin arasında gizlenmiş kopuş noktalarından birinin bu olduğunu düşünüyoruz. 1848 Avrupası’nda işçi sınıfı pratiğinin ekonomik, toplumsal ve siyasal alanlara parçalanmadığını, bir bütünlük taşıdığını altını çizerek vurguluyoruz. Bu bağlamda, sosyolojik olarak proletarya, pratiğinde sınıfsal bir iktidar talebini potansiyel olarak taşımaktadır. Proletaryanın bu pratiğinin geliştirilerek radikalleştirildiğinde bu potansiyelin açığa çıkacağı beklentisi önsel bir kabul olarak görülmüştür. Fakat bu doğru değildir. Proletaryanın mücadelesi geliştikçe, mücadele ekonomik ve toplumsal taleplerin sınırlarına çekilmiş, potansiyel iktidar talebi tasfiye edilmiştir. Bu durum, kapitalizmin karşıtını sistem içi işleyişinin bir öznesi haline getiren iktidar işleyişi kavranmadan anlaşılamaz. İkinci Enternasyonal, proletaryanın sınıf siyasetini kendiliğindenci siyaset üzerine oturarak, burjuva demokrasisini işleten, çalıştıran bir öznesi haline getirmiştir. Lenin, sınıfsal bir iktidar perspektifini, sınıfın kendiliğindenci-ekonomist siyaseti dışında kurarak “dışarıdan bilinç” esprisiyle politik kuruculuğu güvence altına almıştır: Parti ve yalnızca işçi sınıfının sosyolojik gücüyle yetinmeyip, sınıfın çıkarını toplum çıkarı olarak örgütlemek için diğer devrimci potansiyele sahip sınıfları önemseme.

Emperyalist dönemin sınıflar mücadelesi ihtiyacı gereği Lenin, “Ne Yapmalı” ve “İki Taktik” üzerinden okunmuştur; içinde bulunduğumuz İmparatorluk dönemi Lenin’i “Nisan Tezleri” üzerinden okuyacaktır.

Mahir

Mahir Çayan, siyasal tarihimizde yanlışlarıyla üstlenilecek konjonktürel ve mitolojik bir isyan değildir. Bu isyan, ülkemizin ekonomik, toplumsal ve siyasal yeniden yapılandığı bir sürecin toplumsal-siyasal krizinde, siyasal sürece el koyarak siyasal inisiyatifi ele geçirmiştir. Bu ele geçiriş, emperyalizmin III. bunalım dönemi çözümlemesine oturan yeni bir devrimci paradigmanın ürünüdür. Bu paradigma, o dönemin sol yapılanmasını kıran, bir çok siyasi dükkanın kepenklerini pratik olarak kapatan yeni bir devrim ontolojidir. Bu ontolojik paradigma hala anlaşılamayan, anlaşıldığında üstlenilmesi zor olan, bugünden bir gelecektir. Bu geleceğin çağrısına gitmek, yürürken bu “gelecek”i okuyup konuşturmak, bu yazının sınırları içinde mümkün görünmemektedir. Satırlar, bu zenginliğin içinden şimdilik ihtiyacı olanı çalan bir hırsız olacaktır.

Mahir, “Teorik tahlil, hayatın giriftliğini ve çok yanlışlığını kolay anlaşılır hale getirerek, eylem kılavuzluğu görevini yerine getirir. Bu yüzden bu şemalandırmamızdaki dönemleri mekanik bir şekilde birbirinden ayrı şekilde değil de sürecin, birbiri içine girmiş iç halkaları olarak görmek gerekir.” diyerek, emperyalizmi üç ana döneme ayırır: emperyalizmin I., II., III. bunalım dönemleri. I. bunalım dönemi kapitalizmin iç dinamikleriyle gelişip tekelleşmeyle birlikte emperyalist aşamayı; II. bunalım dönemi, emperyalizmin dış olgu temelinde bağımlılık ilişkisine girdiği sömürge ve yarı sömürge ülkeleri; III. bunalım dönemi ise emperyalizmin iç olgu olduğu yeni sömürge ülkeleri ifade eder.

II. bunalım dönemi meta ve nakit sermaye ve fiili işgal üzerinden emperyalizmin iktidar işleyişini yapılandırmaktadır. Açık işgal ve açık askeri zor sonucu emperyalizm bu ülkelerde başından itibaren bir dış olgudur ve siyasal bir üstünlüğü yoktur, siyasal üstünlük halktadır. Siyasal üstünlük, askeri üstünlükle toprak ve köylülük üzerinden anti-feodal, anti-emperyalist bir ulusal bağımsızlık söylemiyle uzun süren

bir halk savaşı sonucu iktidara taşınacaktır. Emperyalizmin açık işgal ve dış olgu esprisiyle yapılanan iktidar işleyişi, ulusal bağımsızlık mücadelesiyle işlemez hale gelmiş ve II. bunalım dönemi yerini, yeni sömürgecilikle III. bunalım dönemine bırakmıştır.

II. bunalım dönemi sömürge ve yarı sömürge ülkeler, içerisinde belirlendiği dışarıdır. III. bunalım döneminin yeni sömürgeciliği ise dışarısının içselleştirmesidir. Kapitalizmin modernist iktidar işleyiş paradigması, toplumsal dinamikleri ekonomik, toplumsal, siyasal alanların kurumsal disiplini altında pasifize etmesidir. II. bunalım dönemi ülkelerindeki merkezi otoritenin zayıflığına karşı, III. bunalım ülkelerinin merkezi otoritesi güçlüdür. Merkezi otoritenin bu güçlenmesi toplumsal yapının kurumsal disiplin altına alınması sonucudur. Bu durum II. bunalım ülkelerinden farklı olarak merkezi otoriteye siyasal bir üstünlük kazandırarak açık zorunu meşru kılar. III. bunalım döneminin yeni sömürge ülkelerinde, toplumun kurumsal disiplin altına alınarak merkezi otoritenin güçlendirilmesi süreci, iç dinamiklerle gelişmiş bir kapitalizm olmadığından başından itibaren ekonomik zor temelli bir siyasal zor ile değil yukardan aşağı siyasal zor üzerinden ekonomik bir zor ile uygulanır.

Bulunduğumuz yerden Mahir okuması yaptığımızda “emperyalizmin iç olgu olma” esprisinden bu bütünlüklü iktidar işleyişinin yapılanmasını anlıyoruz. III. bunalım döneminin yeni sömürge ülkelerinin toplumsal yapısının yukarıdan aşağıya modernist kurumlar altında disiplin altına alınması, ekonomik alanda emperyalist-kapitalist üretim ilişkilerinin hakimiyetine, siyasal alanda da bu ilişkileri başından itibaren zor üzerinden güvenceye almanın ifadesi olan faşizme neden olmuştur.

Mahir’in, III. bunalım döneminin yeni sömürge ülkeleri için devrimin ontolojik paradigmasını kurarken vurguladığı “evrim ve devrimin iç içeliği” ve “suni denge” tespiti, kuramın en özgün yanıdır. Kapitalizmin, yukarıdan aşağıya siyasal bir gericilikle geliştirilmesi, yeni

sömürge ülkelerin tarihsel ve toplumsal doğasını bozar. Aynı zamanda emperyalizm kendi ülkesinin sınıflar mücadelesini de ihraç eder. Bu iki durum yeni sömürge ülkelerde başından itibaren olgunlaşmamış bir milli krizin varlığına neden olur. Mahir'e göre, "Var olan bu krizin derinleştirilip olgunlaştırılması tamamen o ülkenin devrimcilerine bağlıdır." Mahir'in kriz ve devrim paradigması, Marx'ın kriz ve devrim paradigmasındaki determinist potansiyelinden felsefi ve politik bir kopuşu ifade eder. Lenin'in emperyalizm tespiti sonucu, devrimin objektif şartlarının olgunlaştığı ve kapitalizmin sürekli buhran aşamasına girdiği kabulüyle bu sorunsal alanın üstünden atlanılmıştır. Kapitalizmin gelişmesi, "objektif" olarak sınıflar mücadelesini keskinleştirerek emek sermaye çelişmesini derinleştirip antagonistleştirmez. Kapitalizmin gelişmesi, proletaryanın kapitalizmin iktidarını işleten ve çalıştıran bir özne olmasıyla paraleldir. Çelişkiyi antagonistleştiren, çatışkının devrimci niteliğidir ve voluntarizmdir. Evrim ve devrim süreçlerinin iç içe geçmişliği, evrimci çalışmanın olgunlaştıracağı öznel koşulların, ancak devrimci çalışma tarzıyla olgunlaşacağı anlamına gelir; bu bağlamda devrimci çalışma tarzı kitlesel, propagandist ve örgütleyicidir. Ekonomik-toplumsal taleplerle yapılanmış toplumsal muhalefet üzerine kurulu siyaset paradigması terse çevrilmiştir: Dikey siyaset ekseninde yatay siyaset ontolojisi.

Suni denge, bu ontolojinin kilit noktasını ifade etmektedir. Suni denge, merkezi iktidarın bilinçli siyasal zoruna karşı kitlelerin bilinçsiz tepkileri arasında kurulmuş olan dengedir. Bio-politik iktidar, insanın bedenini, iktidarı işleten çalıştıran bir özne haline getirmektir. Modernizmin, toplumsal dinamikleri disiplin altına alarak pasifize etmesi bio-politik iktidar sürecinin tarihsel bir uğrağını ifade eder. Suni denge, toplumun bilinçli kurumsal disiplin altına alınışıyla, toplumun bu disipline edilmiş karşısındaki bilinçsiz tepkisidir. Çelişkiler ve tepkisel bilinç açıktadır. Bu çelişkilerin ve tepkisel bilincin siyasallaşarak devrimci bir çatışmaya dönüşmesi suni dengenin kırılmasıyla mümkün-

dür. Bu bağlamda toplumsal muhalefetin kendisini yapılandırmasıyla siyasallaşması, suni dengenin kırılması momentinde iç içe geçmiştir. Merkezi iktidarın oluşumu, özneleştirme; iktidar işleyişini toplumsal sürecin her uğrağına yaymakla mümkündür. Özneleştirme, yani iktidar işleyişinin toplumsal süreçlerin uğraklarına yayılması, merkezi iktidarın açık zorunu gizler. Bu gizleme siyasal bir üstünlük ve meşruluk verir. Suni dengenin kırılması, bu meşruluğun ortadan kaldırılarak zoru açığa çıkartır. Meşruluk toplumsal muhalefete geçmiştir. Ancak bu noktada toplumsal-siyasal ikilem ortadan kalkmış, toplumsal-siyasal muhalefet iç içe geçerek kendini gerçekleştirme zemini oluşmuştur. Bu soyutlama, devrimci teoriye bu coğrafyadan yapılan bir katkı, bir derinliktir ve Mahir'e aittir.

Toparlama

Burjuvazi ve proletarya kendi çıkarlarını toplum çıkarı olarak örgütleme yeteneğine sahip evrensel sınıflardır. 1848 Avrupası'nda burjuvazi burjuvaziyle ve aristokraziyle savaşıırken, I. Enternasyonal ile proletarya en örgütlü uluslararası sınıftır. Sınıflar mücadelesinin bir sonucu olan ulus devlet işleyişiyle, proletaryanın mücadelesi ulus sınırlarına çekilmiştir. Ulusal pazar sınırları temelinde sermaye birikiminin yoğunlaşması, kapitalizmin iç dinamikleriyle gelişmesi sonucu, kazanımlar, ulusal sınırların belirlediği sınıflar mücadelesinin ürünü haline gelmiştir. Artık sınıflar mücadelesi modernist paradigmanın konseptine oturmuştur.

Emperyalizm, ulusal dinamiklere dayanan tekелci devlet kapitalizmin krizinin, savaşlarla sömürgelere ihracının bir ürünüdür. Emperyalizm, sınıfsal çelişkileri derinleştirmiş ve sınıflar mücadelesinin devrimleştirilmesinde tarihsel fırsatlar yaratmıştır: Emperyalist ülkelerde iç savaş ve sömürgelerde emperyalizme karşı ulusal kurtuluş savaşları ve III. bunalım döneminin yeni sömürge ülkelerinde emperyalizme karşı ulusal bağımsızlık ve faşizme karşı siyasal demokrasi. İkinci Dünya Sa-

yaşı öncesi ve sonrası Avrupa’da faşizme karşı siyasal demokrasi. Bu dönemde, tarihsel ve toplumsal çelişkiler burjuva özlü devrimlere neden olmuştur. Burjuva demokrasinin uğrağından geçilerek, tarihsel emek sermaye çelişkisinin toplumsal olarak çözüleceği var sayılmıştır. Sürekli devrim ile, burjuva özlü devrimler üstlenilerek sosyalist devrime geçileceği savunulmuştur. 20. Yüzyıl bu paradigmanın devrimlerine, karşı devrimlerine, kuruluşlara, yıkılışlara tanıklık ederek bitmiştir. Dünyanın üçte birini emperyalizmin zincirlerinden kopardık. Yapılandığımız modernist paradigmaya göre, sanayileşmeyi, işsizliği, konut, sağlık, eğitim ve bilim vb. sorunların üstesinden geldik. Fakat kapitalizmi aşan bir toplumsal özgürlük ontolojisini kuramadık ve başaramadık. Hayal devam ediyor... “İnsanlar savaşıyor ve kaybeder; uğruna savaştıkları şey yenilmelerine rağmen gerçekleşir, ama sonra istediklerinin olmadığı ortaya çıkar; başka insanlar başka bir adla onların davası için” savaşımaya devam eder.

Modernist paradigmanın konseptine oturmuş devrim ontolojisinin tarihsel dönemi kapandı. Burjuva özlü, siyasal demokrasi temelinde politik devrimlerle sosyalist devrimlere geçişin toplumsal koşulları ortadan kalktı. Devrimin ontolojik paradigmasının yenidenyapılandığı bir döneme giriyoruz.

İmparatorluk

Sol, yapısal bir tikanıklık yaşıyor ve bu krizden çıkmaya çalışıyor. Bizim açımızdan yapısal tikanıklığın temel nedeni, bilinen devrim kuramlarının günümüz dünyasının sorularına yanıt üretmesinde yetersiz kalması ve tıkanmasıdır. Devrim kuramı, sınıflar mücadelesinin nasıl bir iktidar işleyişi içinde yapılandığı ve yapılanacağının çözümlenmesini ve tarihsel-toplumsal koşulların sorularını politik-pratik olarak yanıtlayan bir siyaset belgesini ifade eder. Kapitalizm, eski iktidar işleyişinden yeni bir iktidar işleyişine geçmektedir. Devrim kuramı, yeni iktidar işleyişinin çözümleme çabalarının ve bu iktidar işleyişine karşı

oluşacak olan hareketin içinde netleşecektir. Geçiş özelliği taşıyan kapitalizmin, yeni bir tarihsel dönemindeyiz. Böylesi dönemler bir çok çözümlemeleri üretir. İçinden geçtiğimiz tarihsel süreç bir Marx veya Lenin çıkarmayacaktır. Buradan anlatmak istediğimiz, yüzü devrimci pratiğe dönük ya da pratiğin içinden çıkan teorik açılımların bir bütün olarak doğruyu ifade etmeyeceği ve doğrunun birer parçalarını taşıyacağı gerçeğidir. Cepheden karşı çıkmak ya da bir bütün olarak savunmak bir çok yanlışlığı beraberinde getirecektir. “İmparatorluk” bu geçiş sürecinin bir çözümlemesidir ve kapı aralanmıştır.

Kapitalizm, her zaman dünya pazarı üzerinden kendisini ifade eder. Sorun, bu dünya pazarını nasıl bir iktidar işleyişi üzerinden yapılandırdığıdır. Burada iki kilit kavram öne çıkmaktadır: “sermaye birikimi yoğunlaşması” ve “dengesiz gelişme yasası”. Bu iki kavram, kapitalizmin iktidar işleyişini belirleyen ve yapılandıran tekelleşme ve tekeller arası pazar rekabetini belirlemektedir.

Kapitalizm, ulusal pazara dayanan, sermaye birikimi yoğunlaşmasını ulus devlet iktidarıyla güvenceye alan rekabetçi dönemini yaşadı. Dünya pazarı, meta ihracına dayalı kolonyalizm üzerinden ulusal ekonomi merkezli bir sermaye birikimine bağlı içersinin belirlediği bir dışarıydı. Ulusal merkezli bir ekonomiye dayanan rekabetçi dönemin dengesiz gelişim yasası tekelleri yaratmış, banka sermayesiyle sanayi sermayesinin iç içe geçmesiyle mali oligarşiyi oluşturmuştur. Sermaye yoğunlaşmasının sonucu tekeller ulus devletleriyle bütünleşerek rekabetçi kapitalizmi tekелci devlet kapitalizmine, bir başka deyişle emperyalizme dönüştürmüştür. Bu yoğunlaşma, emperyalizmle tekellerin dengesiz gelişim yasasına bağımlı hale gelmiştir. Emperyalistler arası dengesiz gelişim yasası, kapitalizmin iç dinamiğe bağlı tekelleşmenin birbirlerinden bağımsız ulusal merkezli ekonomilerin dengesiz gelişmesine dayanır. Bu bağlamda emperyalizm, ulusal ekonomi merkezli tekellerin, sömürgeler üzerindeki rekabetini ulus devlet aracılığıyla yürütmesidir.

Bağımlılık olgusunu belirleyen ulus devlet merkezli emperyalist ülkelerdi. Emperyalizmin III. bunalım döneminde, dünya pazarı görece siyasal bağımsızlığa sahip yeni sömürge ülkelerde yukarıdan aşağıya kapitalizmin içselleştirilmesi idi. Emperyalizm döneminde gerek merkez, gerekse yeni sömürge ülkelerde modernizm bütünlüğü bir iktidar paradigmasıydı. Yeni sömürge ülkelerde sanayileşme, kalkınma ulus devlet ile özdeş bir çağrışımı içermektedir.

Artık sermaye birikim yoğunlaşmasının merkezi, ulusal ekonomilerden, ulusal pazarlardan, küresel ekonomiye, küresel pazara geçmiştir. Üretimin ve üretim planlamasının toprağı yoktur. Bunun anlamı, ulusal, uluslar arası tekellerden küresel tekellere doğru yeni bir tekelleşme dönemine girilmiştir. Artık dengesiz gelişim yasası, ulusal ekonomi merkezleri üzerinde değil, küresel ekonomi merkezi üzerinden yapılacaktır. Sorunu ezberden kavrayanlar ultra-emperyalizm teorisiyle yaklaşımımızı Kautsky'cilikle suçlayacaklardır. Bilmemize rağmen unuttuğumuz bir gerçek vardır. Sermaye kendi içinde barışçıl bir karaktere sahip değildir, tam tersine kapitalizmin kalbi dengesiz gelişim yasasıdır, sermayenin doğası gereği varlığı, diğerinin yokluğu üzerine kuruludur. Emperyalizm döneminde tekeller arası dengesiz gelişim yasası, ulus devlet merkezli ülkeler arasında dengesiz gelişim olarak kendini örgütleyordu ve ulus merkezli emperyalist devletlerin bir birbirleriyle açık savaşı olarak görünüyordu. Artık kapitalizmin imparatorluk döneminde, küresel tekeller arası pazar savaşımını ulus merkezli emperyalist devletlerin birbirleriyle açık savaşı olarak görmeyeceğiz.

Dünya pazarı, içerisinde belirlediği bir dışarıdan ve dışarısının içselleştirilmesinden, içerisinde dışarısının kalmadığı bir zeminde yapılanmaktadır. Ulus merkezli dünya pazarından dünya merkezli ekonominin belirlediği ulusal pazara geçmiş bulunuyoruz. Korunacak ulusal bir ekonomi yok, ulusal bir sınır yok. Korunacak dünya pazarı ve kapitalist imparatorluk var.

İmparatorluğun Bonapartı ABD

Kapitalizmin imparatorluk döneminde siyasetin ontolojik paradigmasını kuracak olan küresel tekellerin dengesiz gelişim yasasının küresel pazar üzerinde nasıl yapılandığı, bunun sonucu rekabet, pazar savaşımı ve krizi, bu krizi yönetecek olan aktörler ve bu aktörlerin ilişkilerini iyi okumaktan ve imparatorluk sürecinin yarattığı devrimci imkanları görmekten geçiyor. Buradan durup baktığımızda imparatorluğun iktidar işleyişinde bazı noktaların net olduğu gibi, bazıları ise sürecin belirginleştireceği belirsizlikleri taşıyor. Belirgin olan, küresel tekellerin, imparatorluğun iktidar ilişkilerini hukuksallaştırmakta olduğudur. 11 Eylül sonrası ilan edilen sıkıyönetim ve savaş bunu ifade ediyor. Bu sıkıyönetim ve savaş, imparatorluğun, emperyalist dönemin üçüncü dünya ülkelerinin ulus devletlerine açtığı Bonapartist bir savaştır.

Bağımlılık ilişkisi konseptlerini, hammadde, meta ihracı, yukarıdan aşağıya ulusal ekonominin kapitalistleştirilmesine koşut yapısal uyum programlarına bağlı sermaye ihracı ve borçlandırma olarak özetleyebiliriz. İmparatorluğun konsepti ise, bütün toplumsal alanın metalaştırılarak ticarileştirilmesi, piyasalaştırılması ve şirketleştirilmesidir. Bütün toplumsal ilişki alanlarının, sermaye birikiminin yatay gelişmesine göre değil dikey yoğunlaşmasına göre yapılandırılmasıdır. Küresel tekellerin aşmak zorunda olduğu kriz, küresel finans işleyişiyle 3. dünyanın ulusal ekonomi yapıları arasındaki uyumsuzluk ve gerilimdir. Bu krizin çözümü ulus devletlerin ekonomik, toplumsal, siyasal ve askeri egemenliklerini ellerinden alıp kapitalist imparatorluğun kalelerine (IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü, NATO, G8 ve AB) devretmektir. Bu durum askeri ve siyasi bir gücü gerektirir. Bu bağlamda, kapitalist imparatorluğun emperyal devletleri, içerisinin dışarısının kalmadığı küresel toplumsal yapıyı korumak ve yapılandırmak için siyasi güçlerini ABD'nin askeri gücüne devretmişlerdir. Bonapartizmin özelliklerinden biri burjuvaziye de savaş

açmış olmasıdır. Bu iç savaşta, ABD'nin, kapitalist imparatorluğun iktidar işleyişinde yer alan diğer aktörlerle gerilim içinde olması, Bonapartizmin doğası gereğidir.

İmparatorluğun yeni iktidar işleyişine uygun yapılanma için açtığı bu savaş, modernizmin maddi ve ideolojik alt yapısını yeni sömürgecilikle tamamlamış, Türkiye'nin de içinde bulunduğu, G-20'ler dışındaki, yeni sömürge ilişkileriyle modernleşmenin maddi ve ideolojik alt yapısını tamamlayamamış, imparatorluğun yapılanmasına direnen başta İslam ülkeleri olmak üzere tüm toplumsal yapıları tehdit etmektedir. İmparatorluk için artık, ulusal ekonomiye dayanan, görece de olsa siyasal bağımsızlığa sahip ulus devlet iktidar işleyişi bitmiştir.

Devlet ve Ulus Devlet

Devrim bir iktidar sorunudur. İktidar sorunu, kapitalizmin tarihsel-toplumsal koşullarını işleten, çalıştıran iktidar işleyişinin çözümlemesi üzerine oturtulmuş devrim kuramını ifade eder. İradi ve siyasaldır. İmparatorluk döneminde ulus devlet işlevli iktidar işleyişinin bittiği ve yeni bir iktidar işleyişinin küresel çapta yapılandığı söylendiğinde, bazı "imparatorluk" eleştirileri bu yaklaşımın "iktidar perspektifi"ni ortadan kaldırdığı sonucunu çıkarmaktadırlar. Ezberler, ezberleri bozan yaklaşımlar karşısında ortodoks bir yerden teoriyi ajitasyona çevirirler. Devrim kuramını ve politik ontolojilerini burjuva özlü taleplere, "burjuva demokrasisi devrim sorunudur"a oturtan modernizmin söylemiyle yapılanmış solun bundan başka yapacak bir şeyi yoktur.

Problem "devlet" kavramıyla "devlet biçimi" kavramlarının karıştırılmasıdır. "Artık ulus devlet dönemi bitti" dendiğinde, "devlet" kavramının ortadan kaldırıldığı ya da sınıfsal iktidar organı olarak "devlet" kavramının zayıfladığı sanılmaktadır. Bir devletin güçlenmesi veya zayıflaması, içinde bulunduğu tarihsel dönemin iktidar işleyişine uygun

yapılanıp yapılmamasına bağlıdır. Bugün imparatorluğun iktidar işleyişine direnen ulus devletler, en zayıf ve güçsüz devletlerdir. İmparatorluğun derdi “devlet” kavramını zayıflatmak değil tam tersi iktidar işleyişine göre yapılandırarak güçlendirmektir. Sorun iktidar perspektifinin ortadan kaldırılması değil, imparatorluğun iktidar işleyişinin çözümlenmesi üzerine, “devrim” kavramının ontolojik paradigmasını yeniden yapılandırıp iktidar perspektifinin güçlendirilmesidir. Modernizmin paradigmasına göre devrim kuramı, bir devlet biçimine karşı bir başka devlet biçimi sunarak kendisini kurardı. Şimdi, doğrudan “devlet” kavramına karşı, “devlet”siz bir toplum paradigmasıyla iktidar perspektifi kendisini yapılandıracaktır.

Küresel tekeller, suyundan hâpishanelere kadar, bütün toplumsal ilişki alanını metalaştırmaya, piyasalaştırmaya ve şirketleştirmeye askeri ve politik gücüyle taliptir. Coğrafi ekonomik ve politik engelleri kaldırmak için uluslararası tahkim kuruluyla kendisini güvence altına almaktadır. Artık kamusal alan özel alan ikilemi kalkmıştır. Devrim burjuva özlü olmaktan çıkmıştır. Devrimin ontolojik paradigması anti-kapitalisttir. Dünya devrimci hareketinin politik konsepti ortaklaşmıştır: anti-kapitalizm ve savaş.

Kilit kavram politik kuruculuktur. Politik kuruculuk, muhalif talepleri iktidar perspektifi doğrultusunda politik bir güç olarak örgütleyebilmenin konseptidir. Bugün bu politik kuruculuğu siyasal demokrasi, başka bir deyişle burjuva demokrasisi üstlenmiştir. Ekonomik ve toplumsal talepler siyasal demokrasi talebiyle iktidara taşınmıştır. Toplumsal ve siyasal alan ikileminde siyasal alan politik kuruculuğu üstlenmiştir. Bu anlamıyla dikey siyaset yatay siyaset üzerinde temellendirilmiş ve toplumsal alan kitlesel, politik alan da merkez-öncü alanı olarak kurulmuştur

Kapitalizmin imparatorluk döneminde devrimin anti-kapitalist paradigmasında politik kuruculuğu siyasal demokrasi değil toplumsal demokrasi üstlenmiştir. Toplumsal alan politik alan; toplumsal alan

içerisi, siyasal alan dışı ikilemi kalkmıştır. Artık bütün yatay siyaset dikey siyaset ekseninde yapılacaktır. Mücadele biçiminde olduğu gibi politik kuruculuk programı bağlamında da evrim ve devrim şimdi de içiçedir. Toplumsal alanın emek dinamikleri artık kitle değil, toplumsal demokrasinin kurucu dinamiği olarak öznedir. “Öncü” temsiliyet bağlamından çıkmış, doğrudan toplumsal dinamiği özne olarak konuşturma işlevine dönüşmüştür. Bu bağlamda öncü-kitle ikilemi ortadan kalkmıştır. Devrimin ontolojik paradigması, siyasal demokrasi temelinde politik bir devrimden toplumsal demokrasi temelinde politik devrime dönüşmüştür. Dünyadaki bütün işçiler, köylüler öğrenciler ve imparatorluğun yoksullaştırdığı bütün emekçiler politik kuruculuğun çokluğunu üstlenmişlerdir. Direnişin merkezi ayağını bastığın yerdir. Yerel olan her muhalefet imparatorluğun doğrudan kalbine yönelmektedir. Birer iktidar organı olarak örgütlenen toplumsal demokrasi, devlet biçimini değil, “devlet” kavramını doğrudan karşısına alacaktır. İktidarı yalnızca “devlet” ile sınırlamayacak, toplumsallaşma sürecinin bütün bio-iktidar uğraklarını iktidar perspektifinin içine alacaktır. Denetim ve kontrol toplumunun bio-politika işlevi, emek cephesini ve bireyi iktidarı işleten ve çalıştıran özneler olarak örgütlemektir. Suni denge iktidarı insanın ruhunda içselleşerek kişilikleşmiştir. Suni dengenin kırılması ancak bilinç kırılmasıyla mümkündür.

Kapitalist imparatorluğun dünyaya verebileceği tek şey, yoksullaştırma, proleterleştirme ve savaştır. Sosyal devlet bitirilecektir. Piyasalaşmamış hiçbir alan kalmayacaktır. Devletin toplumu disiplin altına alan kurumlarının yerini şirketler alacaktır. Şirket kavramı ekonomik kavram olmaktan çıkacak, toplumsal kavramını da içeren sivil toplum örgütü kategorisinde değerlendirilecektir. Bir bütün olarak toplum serbest bölge haline getirilerek, tüketim ve ticaret çöplüğüne dönüştürülecek ve ülke kapitalist imparatorluğun bir eyaleti olacaktır. Artık, emek ve sermaye cepheden yüz yüzedir. Arada hiçbir burjuva özlü ta-

lep yoktur. Kapitalizm reforme olmaz, reforme eder. Kapitalizmin küresel saldırısına karşı burjuva demokrasisine sığınarak cevap vermek, AB'ye sığınarak reforme olmaktır. Kapitalizmin imparatorluğuna karşı cepheden ve karşıdan Komünist Manifesto artık günceldir, dünya devrimci hareketinin siyaset belgesidir.

Haziran 2002

İktidar ve üniversitelerin piyasalaşması

“Bilgi köleliğın zincirlerini kırarak!”

Üniversiteler, iktidarın söylemini üreten toplumsal alanlar olarak, iktidarın işleyişi ile nedensel bir araçsallık ilişkisi değil, içsel bir amaçsallık ilişkisi içindedir

Üniversiteler var oldukları zamandan bu yana bilginin üretilmesi ve toplumsallaştırılması zemininde farklı işlevleri üstlenen toplumsal bir alan olarak yapılandılar. İçinde bulundukları tarihsel sürecin nesnel koşulları tarafından belirlenmekle beraber, toplumsal sürecin belirleyeni olma niteliklerini de her zaman korudular. Bu anlamıyla üniversiteler, her tarihsel sürece özgü toplumsal kuruluşu ve bu kuruluşun iktidar işleyişini tanımlayan nitelikleri açığa çıkarmaya ve uygulamaya yönelik bilginin üretim merkezi olma konumları ile vazgeçilmezliklerini hep meşru kıldılar.

Eğitimin ve üniversitelerin toplumsallaştırılması ve yaygınlaştırılması yönündeki çabaların en önemli kısmı, kuşkusuz kapitalizmin gelişmesi ile yaşandı. Kapitalist sistem kendini kurarken ve iktidarını örgütlerken kendi varlık nedenini korumak ve yeniden üretmek için her türlü toplumsal ilişki alanını disipline eden ve denetleyen bir işleyişi zorunlu kıldı. Bu çerçevede, genelde eğitimin özelde ise üniversite eğitiminin kapitalizmle kurduğu ilişkiye dair iki önemli nitelik vurgulanmalıdır: Bunlardan birincisi kapitalist üretim sürecinin temel dinamiği olan iş gücünün gerekli bilgi ve becerileri edinmesi ile eğitimin yapılandırılması arasındaki ilişki, diğeri ise üretilen bilginin toplumsallaşma pratiğini disipline etme ve denetleme mekanizmaları ile bilgi arasındaki ilişkidir. Birinci nitelik kapitalist sistemin ihtiyacı olan iş gücünün nasıl örgütleneceğinden, yani emeğin nasıl disiplin altına alınacağından, üretim ve tüketim alışkanlıklarının nasıl biçimlendirileceğinden tutun da nüfusun nasıl kontrol altına alınacağına değin bir dizi disiplin mekanizmasının işletilmesi bağlamında eğitimin nasıl yapılandırılacağını içerir. Kapitalist üretim sürecinin hangi sektörlerinde ne kadar iş gücünün istihdam edileceği ve bu iş gücünün hangi bilgi-becerilere sahip olması gerektiği gibi ihtiyaçlar eğitimin içeriğini, yöntemini ve yaygınlığını belirleyen değişkenlerdir. Eğitim kurumlarının aşamalı sisteme dayalı bürokratik ve hiyerarşik yapılanması da mesleki uzmanlaşmaya ve homojen bir çalışma ahlakının oluşturulmasına dayalı işleyişi ile beraber, kapitalist üretim süreci ile uyumlu bir iş gücünün yaratılması anlamında önemlidir.

İkinci nitelik ise asıl olarak, bireylerin ve kurumların, kapitalist ilişkiler dolayımında toplumsal etkinliklerini biçimlendirecek bir “doğrular” söyleminin işletilmesi anlamında eğitimin yapılandırılmasıdır. Bu anlamda üniversitelerin iktidarın söylemini üretme ve toplumsallaştırma işlevlerinin üzerinde önemle durmak gerekir. Söylemi yaratan bilginin, ancak farklı toplumsal pratiklerin çatışkısı zemininde üretilebileceğini, bu üretimin karşıtlıkların birbirini dışlamasını öncelleyen bir yöntemle gerçekleştirildiğini, ve böylece iktidarın işleyişini

meşrulaştıran bir hiyerarşi yaratarak, kendi iktidarını ilişkide bulunduğu tüm toplumsal yapılarla beraber mutlaklaştırdığını teslim etmek gerekir. Dolayısı ile bilgi ve onun üretilme mekanizmaları doğrudan bir iktidara gönderme yapar, yani bilgi içselleştirilmiş bir toplumsal iktidarın kendisidir. Üniversiteler de bu iktidarın söylemini üreten toplumsal alanlar olarak, iktidarın işleyişi ile nedensel bir araçsallık ilişkisi değil, içsel bir amaçsallık ilişkisi içindedir. İktidarın bilgisi “ne tür” bilginin üretildiğini içermekle beraber asıl olarak “nasıl” üretildiği ya da üretilirken nasıl içselleştirildiği ile ilişkili olarak kavranmalıdır. Bilginin “nasıl” üretildiği, ancak eşitsizliklerin ve güç ilişkilerinin “nasıl” toplumsallaştırıldığı ve siyasallaştırıldığı ile birlikte anlaşılabilir. Yani iktidarın işleyişinden bağımsız bir bilimsel bilgi üretiminden söz etmek olanaklı değildir. Sözü edilen her iki nitelik birbiri ile sıkı ilişki içinde, insan bedeninin ve yaşam pratiklerinin toplumsal iktidara tabi kılınması anlamında biyo-üretimin aynılaştırıcı bir mekanizması olarak biyo-eğitimi zorunlu kılar.

Bu iki niteliğin kapitalizmin kendisini tarihsel olarak kurduğu farklı aşamalarda nasıl değişiklikler ve farklılaşmalar gösterdiğini yakalamak, bugün “eğitimin metalaşması”nın nasıl mümkün olduğunu anlamak açısından önemlidir. Kapitalizm öncesi statik toplumlarda neredeyse ölmeye yüz tutmuş kurumlar olarak üniversitelerin yeniden canlanması, kapitalist sistemin siyasal olarak kendini modernist toplumsal projelerle örgütlemesi sonucunda gerçekleşti. Kendinden önceki tüm toplumsal ilişkileri büyük bir hızla değiştiren ve dönüştüren kapitalizm, bir yandan yeni toplumsal kurumlar ve ilişkiler yaratarak, bir yandan da var olanları kendi iktidarını işletecek biçimde işlevlendirerek varlığını güvence altına aldı.

Kapitalist sistemin ulus devletler üzerinden kendini yapılandığı dönem, sermayenin ulusal tekeller biçiminde kendini örgütlediği ve pazarı ulusal düzeyde derinleştirmeyi hedeflediği dönemdi. Ulus devletlerin oluşturulması sürecinin temel politikası “siyasal demokrasi”nin kurulması oldu. Sistemin işleyişi, toplumsal yapıyı ekonomik,

siyasal ve kültürel alanlar olarak ayırdı. Ulus devletler ve partiler siyasetin merkezine oturdu. Diğer toplumsal güçler ancak temsiliyet mekanizmaları içinde -parlamento, siyasal partiler, sendikalar vb.- “siyasallaşabildiler”. Ulus devlet sisteminin asli güvencesi ise ulusal ordulardı. “Siyasal demokrasi”nin sınıflar üstü anlayışına (dolayısı ile sınıfların reddine) oturan politik söylemi, ulus sınırları içinde varolan tüm toplumsal dinamikleri “halk” ve tüm bireyleri “vatandaş” olarak olarak tanımladı. Kapitalist sistemin yol açtığı tüm eşitsiz ilişkiler, toplumsal, ekonomik ve kültürel farklılıklar, özellikle sınıflar arası çatışkı “halklaştırma” politikası ile disipline edildi. Üniversitelerin işlevi ise “halklaştırma” söyleminin toplumsallaştırılmasını sağlayacak bilginin üretilmesi oldu. Bu bilgi, evrensel kriterlerle tanımlanan ekonomik kalkınmanın, sosyal ve kültürel ilerlemenin ve yönetsel merkezileşmenin modernizasyonunun ulusal düzeyde gerçekleştirilmesine yönelikti. Eğitimin ulusal düzeyde kurumsallaştırılması ve zorunlu öğrenim uygulamaları bu döneme denk düşen politikalardı. Ekonomi, siyaset ve kültürel alanların birbirinden ayrılmış gibi yapılandırılması ve eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi hizmetlerin ulus devlet tarafından yürütülmesi “kamusal” olarak nitelendirilen bir alan açtı. Böylece ulus düzeyinde kamusal alan olarak tanımlanan ve yaygınlaşan eğitim, hem kapitalist işleyiş içinde ulus devletin varlığını söylemsel olarak meşrulaştırdı hem de bu meşruluk zemininde ulusal rekabet gücünü arttıracak bir disiplin mekanizmasının işleticisi haline geldi.

Eğitimin “kamusal alan” olması, özellikle sosyal devlet politikaları ile olan ilişkisi bağlamında değerlendirilmelidir. İki büyük paylaşım savaşı sonrasında hayata geçirilen ve devletin ekonomiye örgütlü müdahalesini öngören sosyal devlet politikalarını, sermayenin artan üretime karşılık talebin yetersiz olması dolayısı ile girdiği kriz bağlamında algılamak gerekir. Kriz siyasal olarak emek sürecinin hukuksal alanda disipline edilmesi ve emek cephesinin siyasetten tasfiyesi ile çözüldü. İşçi sınıfının örgütleri hukuksal meşruiyet uğruna, “siyasal demokrasi”nin bürokrasi, hiyerarşi ve merkezîyetçilik gibi nitelikleri-

ni içinde barındıran sendikalara dönüşerek homojenleşti. Böylece işçi sınıfının politik mücadelesi, sınırları yasalarla belirlenen toplu sözleşmeler ve bu toplu sözleşmeleri emek cephesinin lehine çözecek ama yine çerçevesi hukuksal olarak belirlenen mücadele tarzları -yasal grevler vb.- ile ekonomik mücadeleye indirgedi. Sosyal devletin düzenleyici işlevi bir yandan sermaye tarafından üstlenilmeyen eğitim, sağlık vb.. kamu hizmetlerini yürütmek iken diğer yandan emek cephesinin alım gücünü arttırarak sermayenin karını yükseltmek oldu. Yasalar önünde hukuki eşitlik, ekonomik gelirin “eşit” ama asla “özel mülkiyet haklarını tehdit etmeyen biçimde” bölüşümü, kitlesel üretim ve tüketim artışı, eğitim düzeyinin yüksekliği, sosyal güvence ve sağlık sisteminin gelişkinliği, kültürün ve sosyal yaşamın modernizm adına homojenleştirilmesi ve disiplin altına alınması refah toplumu olan veya olmayı hedefleyen toplumların nitelikleri olarak belirlendi. Fordist üretim ilişkilerini sürdürmeye dayalı sistemin siyasal güvencesi, geniş kitlelerin kamu mal ve hizmetlerinin giderlerinden devlet müdahalesiye muaf tutularak sermayenin üretkenliğini ve kar artışını sağlamaya yönelik olarak iktidarın tüm toplumsal alanlarda rasyonelleştirilmesi idi. Bu dönemde eğitimi yapılandırırken öne sürülen temel varsayım bir bütün olarak modern yaşama ve daha iyi koşullarda yaşanacağına dair inancı canlı tutmaktı.

Eğitimin kamusal alan olarak tanımlanması, meşruiyetini “toplumsal refahın yaratılması” söyleminden aldı. Bu dönemin özgünlüğünde, modern yaşamın ve kapitalist sistemin iktidar işle-yişinin bir mekanizması olarak üniversiteler kendilerini “kamusal alan” olmanın ayrıcalığı üzerinden kurdular. Bu ayrıcalık, siyasal demokrasinin öngördüğü ve “güçler ayrılığı” ilkesine dayandırılan toplumsal yapılanmanın, hukuki ve temsili işleyişi ile tanımlandı. Üniversiteler bilginin üretilmesi ve yaygınlaştırılmasını üstlenen, mutlak-merkezi yapılar biçiminde örgütlendi ve kapitalist iktidarın işleticisi olma işlevini bu merkezi mutlaklıktan aldı. Bunun yarattığı en önemli sonuç “bilimsel güvenilirlik” adı altında bütünlüklü olarak bilimin ilahlaştırılması ol-

du. Üstelik toplumsal yapıyı parçalara ayıran ve kendine özgü yöntemlerle bilgi üreten farklı disiplinler, hem kendi aralarında bilimsel hiyerarşiyi kurumlaştırdılar hem de birbirleriyle olan ilişkilerini ancak yüzeysel bir eklektizm düzeyinde yapılandırıdılar.

Öte yandan üniversitelerin kamusal alan olması, sanki herkes tarafından ulaşılabilir ve sermayenin etkinlik alınından bağımsızmış gibi algılanmalarına neden oldu. Bu algılama "halklaştırma" politikaları ile beraber bir "aydın" kültürü yarattı. Aydın olmak, bilginin geniş toplumsal kesimlere yayılmasını ve kamu yararını gözeten bir sorumluluğu üstlenmek demektir. Oysa bu tür bir sorumluluğun yerine getirilmesi, aydınların kendilerini sahip oldukları ayrıcalık üzerinden toplumsallaştırmaları ile gerçekleşebiliyordu. Sınıf çatışkılarını gizleyen bir ideolojik söylem, "aydın" ve "halk" gibi sınıflar üstü iki kimlik tanımlaması aracılığı ile "aydın" ları "doğruyu bilmenin" iktidarı ile donatırken, "halk" ı da "hiçbir şey bilmeyen, cahil kitleler" olarak güçsüzleştiriyor ve böylece sınıfsal-toplumsal eşitsizliği yeniden üretiyordu. Böylece üniversiteler, "siyasal demokrasi" şemsiyesi altında fordist birikim sürecinin modernist-kalkınmacı toplumsal örgütlenişinin iktidarını işleten mekanizmalar olarak yapılandılar. Bu farklılaşmanın ve hiyerarşinin kendisi, iktidarı işletecek öznelerin düşünme sistematüğini rasyonel ve zorunluluk zemininde biçimlendiren bir işlev gördü.

"Özerk Demokratik Üniversite" ve "Akademik Özgürlük"

'80 öncesinde, üniversite alanında, "akademik özgürlük" ve "idarî-mali özerklik" zemininde yürütülen mücadele, düşünsel ve pratik kökenini asıl olarak "kamusal alan" söylemine borçludur. Bu dönemde, siyaset yapmanın ontolojisi "devletin demokratikleştirilmesi" ekseninde tanımlandı. Bu ise "kamusal alan"ın demokratikleştirilmesine yönelik taleplerin toplumsallaştırılması anlamını taşıyordu. Üniversite alanında yürütülen mücadelenin "anti-faşist", "anti-emperyalist" ve "bağımsızlık"çı söylemler etrafında örgütlenmesi de, siyasetin "kamusal alan"da yapılması gerektiğine dair varsayıma dayanıyordu. Böylece

üniversiteler toplumsal yapıya müdahale edebilecekleri siyasal söylemi, kendilerini devletten bağımsız bir “kamusal alan” olarak işlevlendirerek üretebileceklerini iddia ettiler. Üniversitelerin idari yapılanmasında, devlet tarafından aktarılan mali kaynakların kullanımında, akademik-bilimsel kurulların oluşturulmasında ve akademik işleyişin belirlenmesinde devletin idari mekanizmalarının dışında ve devlet denetiminden bağımsız bir üniversite kurgusu etrafında “özerk-demokratik üniversite” talebi meşrulaştırılmaya çalışıldı. Bu yüzden devletten bağımsız bir “idari-mali özerklik” ve “akademik özgürlük” talebinde bulundular.

Oysa döneme özgü “kamusal alan”ın ontolojisi ve buna uygun toplumsal ilişkiler ancak devletin siyasal ontolojisi ile birlikte varolabiliyordu. Dolayısıyla bu mücadele sonucunda elde edilen kazanımlar devletin bütünlüklü siyasal işleyişini tehdit etmek yerine, devletin “demokratikleştirilmesine” yönelik müdahaleler olarak işlev görüyordu. Üniversitelerin, “kamu yararını” gözeten müdahaleleri, çok anlamlı olmakla beraber, devletin iktidar işleyişi tarafından reforme edilebilir bir nitelik taşıyordu. Bu çerçeveden bakıldığında eğitim, sağlık, sosyal güvence vb. hizmetlerin “kamusal hizmet” olarak tanımlanması ve bu hizmetlerin “kamu kurumları” tarafından yürütülüyor olması devletin hegemonik işleyişi ile doğrudan ilişkiliydi. “Kamusal alan” üzerinden meşru kılınmaya çalışılan “özerk-demokratik üniversite” mücadelesinin taşıdığı ontolojik sorunlar, ancak ‘80 sonrasında kapitalizmin yeni iktidar işleyişini kurmaya giriştiği dönemde açıkça görünür olmaya başladı.

‘70’lerin sonuna gelindiğinde, yaşanan ekonomik krizle beraber, kapitalizmin kendini yeniden yapılandırarak krizi aşmaya yönelik temel politikası ulusal ekonomilerden küresel ekonomiye geçiş oldu. Kapitalizmin küresel düzeyde iktidarını kurması ve işletmesi artık “siyasal demokrasi” ekseninde ulusal gelişmeye endekslenmiş bir toplumsal yapılanmayı değil, piyasanın liberalizasyonunu uluslararası düzeyde örgütlemeyi ve bunun siyasal işleyişini yapılandırmayı öngör-

mekte. Piyasanın uluslararasılaştırılması, fordist sermaye birikimi sürecinin iki temel tıkanıklığı nedeniyle hayata geçirilmeye çalışılmaktadır. Bunlardan birincisi ulusal pazarların doygunluğu, ikincisi ise rasyonel üretim sürecinin verimliliğine bağlı olarak iş gücü istihdamının azalması sonucunda kitlesel üretime karşın kitlesel tüketim talebinin azalmasıdır. Sermayenin esnek birikim sürecini örgütlemesinin rasyonelitesi bu tıkanıklıklarla açıklandı. Ulusal üretim fazlasının ihracını sağlayacak yasal düzenlemeler, pazarın küresel olarak derinleştirilmesine yönelik olarak, kitlesel tüketimi hedefleyen standart üretimin yerine kişiye özel tüketimi hedefleyen farklılaşmış ve çeşitlenmiş üretime geçiş, üretim sürecinin esnekleştirilmesi yoluyla iş gücü piyasasının yeniden yapılandırılması ve piyasanın esnekleştirilmesini sağlayacak para politikalarının geliştirilmesi esnek birikim sürecinin temel uygulamaları oldu. Sinyallerini '80 öncesinde veren kapitalizmin yeni iktidar işleyişi ile söylemsel olarak "ulusal kalkınma" dan "küreselleşmeye ve sürdürülebilir kalınma" ya, "siyasal demokrasi ve yönetim"den "yönetişim"e ve "kamusal alan"dan "şirketleşme"ye terfi etik. Böyle bir iktidar yapılanmasının temel özelliklerinden biri, toplumsal yapının örgütlenmesinde devlete yüklenen işlevlerin değiştirilmesi oldu. Devletin küçüldüğü veya ulus devletlerin ortadan kalkacağı varsayımı, özellikle devletin ekonomiye müdahale araçlarının kısıtlanması ve kamu hizmetlerinden vazgeçmesi gibi gerekçelere dayandırıldı. Sonuç olarak devletin kamusal alanın örgütleyicisi olmaktan ve kamu hizmetlerinin yürütülmesi işlevinden vazgeçmesi, devlet-sermaye karşıtlığı üzerinden kamusal adına "devletçiliği" savunan ve kamusal alanların sadece kurumsal olarak sermayeye devredilmesi olarak gören "özelleştirme" karşıtı politikaları üretti. Bu süreçte üniversitelerin "özelleştirilmesi"ne karşı geliştirilen politikalar, "devletin demokratikleştirilmesi" söyleminden kopmayan bir anlayışın ürünü idi. Oysa asıl sorun, devletin kendisi de dahil olmak üzere kapitalizmin toplumsal dinamikleri içselleştirme mekanizmalarında görülen devingenlik ve bu devingenliğin toplumsal iktidarın işleyişinde yol açtı-

ğı değişikliklerdir. Bu anlamıyla kapitalizmin yeni iktidar işleyişı kurumsal sahiplik (özel sektör- devlet) ilişkisi üzerinden değil piyasa yönelimli bir toplumsal yapılanmanın iktidarını meşrulaştıracak söylemin hangi mekanizmalarla üretilip, işletildiği ve nasıl toplumsallaştırıldığı üzerinden okunmalıdır. Üniversitelerin küresel iktidarın işleyişine göre yeniden yapılandırılması sürecini buradan okumayan, yani üniversitelerin piyasalaştırılmasına karşı devletçiliği savunan anlayışlara, baştan yenilgiye mahkum bir siyasal mücadelenin önünü açabileceklerini ve sadece temsili siyaseti teslimiyet siyasetine dönüştürebileceklerini hatırlatmak gerekiyor.

Piyasa ve Üniversiteler

“Küreselleşme” ile başlayan üniversitelerin yeniden yapılandırılması süreci, “piyasalaştırma” politikaları çerçevesinde içi boşaltılmış bir akademik, idari ve mali özerkliği üniversitelere sunuyor. Bunu üniversitelerin birer piyasa ajanı olarak işletilmesinin önünü açarak yapıyor. ‘80’e kadar modernizmin “siyasal demokrasi”si ve devletin eşitlikçi söylemi ile kapitalizmin yarattığı ve yeniden ürettiği eşitsizlikler arasında sıkışmış olan toplumsal irade ve etkinlik isteği, piyasalaşmaya elverişli bir zemin sunuyor. Üniversitelerin kendilerini şirket mantığına göre yapılandırıp, işleterek elde edebilecekleri bu gerçek dışı özgürlüğü coşkuyla selamlamaları da, kendi iradelerini özgürleştirebileceklerini sanmalarından kaynaklanıyor. Üniversitelerde piyasa koşullarının işletilmesine yönelik siyasal irade ise desteğini “bilgi toplumu” paradigmasından alıyor. Bunun anlamı “refah” veya “refahı hedefleyen” toplumlar olmaktan “bilgi (ileri teknoloji)” veya “bilgi (ileri teknoloji)” yi hedefleyen toplumlar olmaya terfi etmiş olmamızdır. Üniversitelerin de bu terfiyi ancak piyasa koşullarında gerçekleştirebilecekleri düşünülmektedir. Bu anlamıyla üniversitelerin piyasalaştırılmasının zorunlu olduğunu ileri süren sermayenin somut politikalarının ne olduğundan çok, bu politikaları nasıl rasyonelleştirdiğini ve söylemsel hegemonyasını nasıl ürettiğini yakalamak önemli.

Söylem oluşturmak var olan işleyişin değiştirilmesi gerektiğine dair gerekçelerin toplumsallaştırılmasını ve tüm toplumsal dinamikler tarafından inanç düzeyinde içselleştirilmesini içerir. İnanç düzeyinde içselleştirme ise bütünlüklü bir kriz söyleminin umutsuzluğu ve karamsarlığı altında bugünün geleceğe havale edilmesiyle, yani toplumsal etkinliğin geçmiş ile gelecek arasına sıkıştırılmasıyla gerçekleştirilir. Semayenin '80 sonrasında, üniversitelerin toplumsallaşma niteliklerinde bir yeniden yapılanmayı öngören gerekçeleri de üniversitelerin krizde olduğu söylemine dayandırıldı. Üniversite alanında var olduğu söylenen kriz, Dünya Bankası ve OECD belgelerinde aşağıdaki gerekçelerle açıklandı:

- Üniversitelere yapılan yatırımın ekonomik gelişme için getirisi düşmüştür,
- Üniversiteye aktarılan kaynaklar verimli kullanılmamaktadır,
- Verimsiz kaynak kullanımına bağlı olarak üniversitelerin performansı azalmıştır,
- Kaynaklar gittikçe azalırken öğrenci sayısı artmıştır. Bu da kaynak yetersizliğine yol açmıştır.

Yine aynı belgelerde önerilen temel çözümler ise şöyledir:

- Yüksek öğrenim kurumları arasındaki farklılıklar kaldırılmalı, yani özel üniversiteler ile devlet üniversitelerinin işleyiş mekanizmaları, idari, akademik ve mali yapıları arasındaki farklılıklar standartlaştırılmalı,
- Devletin Yüksek Öğrenim alanındaki işlevleri yeniden tanımlanmalı,
- Üniversiteler yeni mali kaynak arayışına girmeli,
- Üniversitelerin temel politikası kaliteyi ve eşitliği geliştirmeye yönelik olmalı (Dünya Bankası, 1994, OECD, 1999).

Üniversite alanına dair yukarıda yapılan kriz tanımı, krizin gerekçeleri ve nasıl çözüleceğine dair önerilerin tamamının ekonomik temimler kullanılarak yapılmış olması, üniversitelerin toplumsal olarak nasıl yeniden yapılandırıldığını anlamak için dikkate alınması gereken

önemli bir nokta. Bu nokta ikili bir öneme sahip: İlki, üniversitelerde bir krizin gerçekten var olup olmadığı, ikincisi ise eğer varsa bu krizin ekonomik bir kriz olup olmadığıdır. Rasyonel bir bakış açısından bakıldığında bir krizden, krizi açıklayan ekonomik gerekçelerden ve yine krizi çözmek için ekonomik önlemlerden söz etmek mümkün. Oysa bir krizin olup olmadığı, nasıl tanımlandığı ve nasıl çözüleceği tamamıyla siyasal bir iktidar sorunudur. Bu yüzden üniversiteler için yukarıda sözü edilen krizin olup olmadığı veya nasıl bir kriz olduğu nereden okunduğu ile ilgilidir. Evet, bir kriz vardır ve bu kriz, üniversitelerin toplumsal olarak, küresel kapitalizmin iktidar mekanizmalarını ve “serbest piyasa” düzenini içselleştirerek işletmesini sağlayacak olanakları araştıran siyasal bir krizdir. Doğal olarak çözümler de her ne kadar ekonomik önlemler olarak görünse bile asıl olarak siyasal çözümlerdir. Bu siyasallığı belirleyen ise sermaye ile emek cephesi arasındaki çatışmayı üstlenen her türlü toplumsal dinamiktir ve sermaye, üniversite alınındaki çatışmayı kendi lehine çözme ve bunu toplumsallaştırma siyasetinde şimdilik oldukça başarılı görünmektedir.

Peki nedir bu piyasa koşullarının işleticisi olmak? Tartışmanın ana noktasını, şimdiye değin doğrudan bir kar alanı olarak tanımlanmamış bulunan üniversitelerin artık doğrudan bir kar alanı olarak tanımlanması oluşturuyor. Bu tanım kendisiyle beraber “bilginin metalaşması”, “eğitimin ticarileşmesi” ve “üniversitelerin kitle alanı olmaktan çıkması” gibi üç temel tartışmayı gündeme getiriyor.

“Bilginin metalaşması” kavramı, bilginin üretilme ve toplumsallaşma koşullarının piyasa mantığı içinde artı-değer üretecek biçimde örgütlenmesi ve işletilmesi olarak anlaşılmalıdır. Oysa bilginin metalaşması sorununa sadece felsefi bir sorun olarak yaklaşmayı tercih eden çevreler, bilginin ötsel olarak metalaşamayacağı görüşünü taşımaktalar. Dayandıkları temel argüman, bilginin piyasa mekanizması içinde gerekli koşulları sağlayabilecek bir nitelikte olmadığı, yani piyasada değişim değeri taşıyabilecek bir özden yoksun olduğu yönündedir. Burdan yola çıkarak bilgiye ulaşmak (piyasa koşullarında satın al-

mak) için bilginin kullanım değerini bilmek gerektiğini, ama bunun ulaşılmak istenen bilgiyi bilmeden mümkün olmadığını düşünürler. Dolayısıyla bilgi hakkında bilgi edinme zorunluluğu, bir yanıyla bilginin kendisini ve yüklendiği işlevleri bilmeyi gerekli kıldığından, bilginin bir bütün olarak metalaşmasından söz edilemeyeceğini vurgularlar. Bu argümanın bütünü aslında üretilen tüm mal ve hizmetler için de geçerlidir. Burada asıl sorun, her türlü değer, üretildikleri toplumsal yapının niteliğini içeren biçimde üretilip, yaygınlaştırıldığıdır. Eğer piyasa koşullarında bilgi üretiyorsanız, bunun üretilme ve toplumsallaşma araçları da, bilginin kendisi de piyasaya göre yapılandırılır. Bu yüzden “bilginin metalaşması”ndan söz ederken, bilginin hem niteliğinde hem de yayılma/ulaşılma araçlarında gözlenen değişiklikleri yakalamak gerekir.

Üniversitelerde bilginin niteliğinde gözlenen değişiklikler, bireyin düşünme sistematüğını piyasa mantığına uyumlulaştırmayı önceleyen değişikliklerdir. Bu tür bir düşünme sistematüğının temel bileşeni kişisel mülkiyet üzerindeki kullanım hakkının “özgürleştirilmesi”dir. Böylece ‘80’lerden önce sadece bilgiyi üretme ayrıcalığına sahip olan üniversiteler artık bilginin mülkiyeti üzerinden kullanım hakkını elde etmek için yarışıyorlar. Üniversite alanında bu yarışın anlamı, bilginin geliştirilmesi, sıkı bir patent hakkı uygulamasının yaygınlaştırılması ve bilgi dolayımında ticari rekabet koşullarının yaratılmasıdır. Sonuç olarak üniversiteler bilginin mülkiyet hakkı üzerinden kendilerini bir ekonomik ajan olarak yapılandırıyor ve hem kurum içi işleyişlerini hem de farklı toplumsal dinamiklerle kurdukları ilişkileri kapitalizmin kar mantığına teslim ediyorlar. Bilgiye böyle bir anlam çerçevesinin yüklenmesi, hem kapitalist rekabete ve performansa ilişkin bilginin üretilmesini hem de bu bilginin doğrudan işleticisi olarak üniversitelerin işlevlendirilmesini dayatıyor. Bu yüzden artık eleştirel düşüncenin bırakın müdahalesine, varlığına bile tahammül edemeyen ve sayısal verilerin kesinliğine indirgenmiş, teknolojik hıza mahkum edilmiş bir bilgi üretim süreci, ancak metalaşarak toplumsallaşan bireysel yetileri kutsa-

yan, tek bir kişinin çok sayıda beceriye sahip olmasını mutlaklaştıran, hızlı ve etkin iletişim tekniklerini mitleştiren bir zihinsel yapılanmayı toplumsallaştırıyor.

Burada önemle vurgulanması gereken nokta bilginin üretilmesinde ve yaygınlaştırılmasında yaşanan değişikliklerin, sermayenin esnek birikim sürecindeki ihtiyaçları ile yakından ilişkili olmasıdır. Bu anlamıyla bilgi, esnek birikim sürecinde küresel rekabet koşullarını belirleyen en önemli değişken olarak karşımıza çıkıyor. Hızlı ulaşılabilen, kesin, teknolojik olarak kodlanabilen, hızlı karar almayı kolaylaştıran, problem çözmeye odaklı bilgi üretimi sermaye için acımasız rekabet koşullarını avantaja dönüştüren bir işlev görüyor. Ayrıca fordist birikim sürecinin kitlesel üretim koşullarında ihtiyaç duyduğu standart iş becerilerinin tersine, esnek birikim süreci farklılaşmış üretim ve tüketim koşullarına gerekli uyumu sağlayabilecek becerilerin geliştirilmesini önceliyor.

Eğitimin, dolayısıyla üniversitelerin, ticarileşmesi bir zihinsel yapılanma süreci ile kol kola gidiyor. Yeteneklerin ve birikimlerin toplumsallaşmasının piyasa dolayımında tanımlanması, eğitimin de piyasada artık sadece dolaylı bir girdi olmanın ötesinde doğrudan bir çıktı olabileceği düşüncesinin önünü açtı. Böylece bireyin anlam çerçevesini yapılandıran, etkinliğinin rengini veren, yeteneklerini ve bilgisini örgütleyen eğitim süreci, piyasada karşılığı belirlenebilen, bu anlamıyla maddi değer olarak ifade edilebilen bir içerik elde etti. Durum böyle olunca değer üreten bir sürecin kendisi de bir değer oldu ve alınıp satılabilir biçimde örgütlenebildi.

Üniversitelerin kitle alanı olmaktan çıkmış olması ise ticarileşme ile yakından bağlantılıdır. Üniversitelerde, ticarileşme ile beraber ekonomik etkinliğe indirgenen toplumsallaşma süreci, insanları ve onların her türlü etkinliğini birbirinin karşısına koyan ve başka türlü toplumsallaşma olanaklarının önünü tıkayan bir ilişkilendirme biçimini egemen kılmakta. Hıza endekslenmiş bir ilişkilendirme ve yaşam tarzı, imaja dayalı bir düşünsel yapılanmayla desteklenmekte. Bir “değer”e

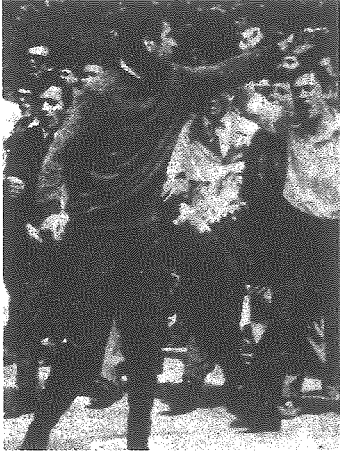
sahip olmak insan olmanın niteliklerinden bağımsızlaştırılıp, metalarla kurulan sahiplik ilişkisine dönüştürülmekte. Üniversitelerin sahip oldukları ve olabilecekleri tüm toplumsal birikimler piyasaya müdahale etme üzerinden tanımlanmakta. Bu yüzden artık ne gericiliğin kalesi olan “siyasal demokrasinin” çözümlerini, ne de iradesizliği altı doldurulmamış reddiyet üzerinden meşrulaştıran politikaları toplumsallaştıramayız. Üniversite mücadelesinin önünü açacak olan mücadele, piyasayı ilahlaştıran “özgür bilgi”ye ve onun üretilmesine karşı “toplumsal demokrasi”nin kurulmasına yönelik iktidar organları oluşturma mücadelesidir.

Bilme serüvenine yaşamak ve var olmak için başlayan insanoğlu, önce doğayı sonra da kendisini nesneleştirerek bu serüveni sürdürüyor. Ama artık kendini doğanın bir parçası olarak algılamayan, tüm yaşam kaynaklarını ve kendi varoluşunu karşısına alan ve yok eden bir yerden bilme etkinliğini yürütüyor. Üniversitelerin tüm tarihsel bilgi birikimini sulu bir nostalji ile kirleten, gelecek umutlarını da bireysel varoluşun ve kurtuluşun dayanılmaz çekiciliğine ipotekleyen anlayışlara karşı gözüümüz açık, yüreğimiz coşkulu, aklımız örgütlü durmak zorundayız.

Artık yoksulların, ezilenlerin, dışlanmışların yanında olmak yok, onlardan olmak var. Ara renkler yok, siyah ve beyaz var. Artık ne siyasal, ne kültürel, ne toplumsal aracılık ve temsiliyet yok, doğrudan eylem var.

Eylül 2002

‘Bağımsız Öğrenci Hareketi’nin yeniden yapılandırılması

Üniversiteler
bugünden
örgütlenmesi
gereken iktidar
organlarıdır.
Üniversitelerin
gerçek sahipleri ise
öğrenciler,
öğretim elemanları
ve çalışanlardır

Önemli olan birkaç soruyla başlamak istiyorum: günümüzde, iradenin işlevi, açığa çıkmış çelişkilerin hareketine yön vermek mi, yoksa çelişkileri, açığa çıkartarak harekete dönüştürmek midir? Eylemi yaratan açığa çıkan çelişkiler midir, yoksa çelişkileri açığa çıkaran eylem midir? Aklı dışarıda tutup harekete mi müdahale etmeli, yoksa hareketin içinde akıl olup, aklı hareketin içinden mi üretmeli? Sorunlar ve sorular gerçeklikte, yanıtlar ise “asıl olan devrimcilik”te saklıdır.

Soruları üreten devrimci ihtiyaçlardır; gerçekçi sorular ise

tarihsel ve toplumsal bir gerçekliğe oturur. Günümüz gerçeği, moda deyimiyle, uluslararası kapitalizmin emperyalist bir söylemi olan “küreselleşen dünya”dır. Küreselleşmeye karşı tepkiler olmasına karşın “küreselleşme”nin ne olduğu pek anlaşılmış görünmemektedir. Muhalefet, her zaman engelleyici bir barikatı ifade etmez, aynı zamanda çok radikal olmasına rağmen, itiraz ettiği şeyin yeniden yapılandırılmasının bir dinamiği olma işlevini de görebilir. Sorun muhalefetin, karşıtını üreten bir eleştirelliliği değil, karşıtını yıkan devrimci potansiyelidir. Küreselleşmeye karşı muhalefetin devrimci potansiyelini yapılandırmak için, küreselleşmenin kapitalist emperyalizm açısından neyi ifade ettiğini netleştirmek gerekmektedir.

Kapitalizm, kriz toplumdur ve krizlerle kendisinin yeniden üretimini sağlayan bir dinamizme sahiptir. Kapitalizmin krizleri veya bu krizlerin aşılamayacağını varsayan determinist yorum artık tartışmalıdır. Krizlerin nasıl aşılabileceğini belirleyen sınıflar mücadelesinin dinamiğidir. Bu bağlamda iradi yan asıl olandır.

Küreselleşme, ulusal hukukların, sermayenin evrensel hukukuna tabi kılınarak, ulusal hukukun tasfiye edilmesidir. Küreselleşme, emperya lizmin hukuksallaşmasıdır. Bu bağlamda küreselleşme yeni bir sermaye birikim modeline uygun uluslararası kapitalist emperyalizmin, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel alanlarının bütün hücrelerini etkileyip belirleyen bütünlükçü yeniden yapılandırılmasıdır. Bu durum, ciddi gerilimlerin yaşanacağına işaret eder. Hukuk, toplumsal ilişkilerin bütün hücrelerini denetlemeyi ve sermayenin çıkarlarına göre belirlemeyi ifade eder. Küreselleşmeyle birlikte insanlar, emperyalizmi burunlarının ucunda kapitalizm olarak hissedeceklerdir.

Tarihsel bazı uğraklarda yapısal krizler, sınıflar mücadelesinin sert çatışmalarının içinden geçerek aşılmıştır. Küreselleşme sürecinde de bu böyle olacaktır. Sorun sınıflar mücadelesinin küreselleşmenin hangi döneminde sertleşeceği. Buradan baktığımızda, yeni sermaye birikim modeline uygun bütünlükçü yapılandırma sürecinin uluslararası hukuksallaşma ve kurumsallaşma döneminde, çatışmaların de-

rinleşme ve sertleşme potansiyeli taşıdığı görünmektedir. Bu durumda, muhalif hareketin dinamizmi açısından, küreselleşmenin yalnızca sonuçlarına karşı bir itiraz yetmeyecek, gerek uluslararası gerekse ulusal alanlarda küreselleşmenin yapısallığına karşı bir itiraz da gerekecektir. Bundan sonra her mücadele yalnızca eleştireliliği değil, alternatifini de yaratan bir yıkıcılığı içermek zorundadır.

Meta ve metalaşma değeri olmayan, alınıp satılma, kar değeri taşımayan her şey, bir fazlalıktır, toplumdan dışılanması gerekir. Bütün toplumsal ilişkiler ve alanlar üretim, yeniden üretim ve pazar alanlarıdır. İnsani olan bütün değerler bu temelde yapılanarak değer olmaktan çıkacaktır. Piyasa özgürlüğü, toplumu açık cezaevine dönüştürmenin örgütlenmesidir. Denetim, kontrol ve şiddet yalnızca cezaevlerinde değil toplumsal ilişkilerin hücrelerinde örgütlenerek toplumsallaşmıştır. Kapitalizm, insanın toplumsallığını parçalayarak bireyselleştirmekte, toplumsallığı, insanın insanla rekabetine dönüştürmektedir. Ayakta kalmak için en büyük düşman insanın kendisidir. İnsan kendi elleriyle cezaevinin duvarlarını örmekte, hücresinde mahkumiyeti bir kurtuluş gibi kişilikleştirmektedir. Artık “devlet”, insanın dışında değil ruhunda içselleşmiştir. Denetim, kontrol ve şiddet toplumsal bir oto dinamizm kazanmıştır. Kapitalizme karşı siyasal mücadele, insanın kapitalist toplumsallaşma dayatmasına itirazı içermek zorundadır. Bu bağlamda siyasal devrimle, toplumsal devrim iç içe geçmiştir. Reformizmin siyaset alanı daralmaktadır. Yatay ve dikey siyaset ikilemi dikey siyaset lehine kalkmış, dikey siyaset, toplumsal ilişki alanlarının hücrelerinde yoğunlaşmıştır. İtirazlar, kopuşu hücrelerden başlatacaktır. Amaçlar ve araçlar denklemi, amaçlar lehine bozulmuştur; amaç, küçük büyük demeden atılan ilk adımdadır. Amaç, harekete içkin örgütlenecektir.

Üniversiteler

Küreselleşme, kapitalizmin konjonktürel sürecinin adı değil, tarihsel süreçteki yeni adıdır ve kalıcı köklü yapısal değişimleri içermektedir. İdeolojik, politik, örgütsel mücadele alanlarına dair bildik

ezberli yürüyüşlerde ciddi tökezlemeler olduğu görülecektir. Bu açıdan, yukarda anlatılan yoğunlaşmış bütünselliği arkaya almadan, üniversite muhalefetine; öğrenci hareketinin bugününe ve geleceğine bakmak pek yol açıcı görünmemektedir.

Üniversiteler, dört temel noktada önemlidir: Birincisi, ülkemize özgü, ülkemizin tarihsel toplumsal yapılanmasındaki kurucu irade işlevini üstlenen gözde kurumlardan birisidir. İkincisi, küreselleşmenin ülkemizde en yoğun yapılaşma alanlarından biri olmasıdır. Üçüncüsü, insanımızın kapitalist toplumsallaşma sürecinde üniversitelerin kurumsal önemidir. Dördüncüsü ise üniversiteler, gençliğin özgürlük cephelerinden biridir.

1- Her ülkenin toplumsal-siyasal tarihinin belirlenmesi süreci, kendine özgü kurumsal ve toplumsal dinamiklere sahiptir. Ülke- minin toplumsal-siyasal tarihinin belirlenmesinde iki temel kurum, kurucu irade işlev üstlenmiştir. Bunlardan birisi ordu, diğeri üniversitelere- dir. Bu bağlamda üniversiteler rejimin ana damarlarından birisidir. Üniversitelerde özgürlükten, eşitlikten yana gelecek toplumsal muhalefet sistemi açısından tehlikelidir. Bundan dolayı üniversiteler, devletin ideolojik-politik anlamda denetim ve şiddet tekelinin en örgütlü ve yoğun olduğu alanlardan birisidir. YÖK' ün anlamı burada çok önemlidir. YÖK, 12 eylül anayasasının güvencesi altında üniversiteleri devletin denetim ve gözetimi altında örgütleyen tek kurumdur. YÖK'e üniversiteleri sadece akademik-idari yapılandırma kurumu olarak bakmak kadar yanıltıcı bir şey olamaz. YÖK, üniversitelerin devletidir. Siyasal İslam'a karşı üniversitelerin almış olduğu tutumlarından dolayı, YÖK'e karşı sağ cepheden gelen eleştirilere bakarak, "YÖK yaşayan ölüdür; YÖK kalksa ne olacak" diyerek YÖK karşıtlığını küçümsemek, YÖK'ü üniversite alanının devleti olma işlevini görmemektir. YÖK, üniversite alanında 12 Eylül'ün temsilcisidir; üniversitelerde YÖK' e karşı mücadele 12 Eylül'e karşı mücadelenin kendisidir. Eğer YÖK kalkacaksa bu, üniversitelere eşitliği, özgürlüğü getirecek üniversite muhalefatinin eseri olmalıdır.

2- Küreselleşmenin en yoğunlaştığı toplumsal ilişki alanlarından birisi üniversitelerdir. Üniversiteler ticarileştirilmektedir. Üniversiteler, bilgi ve bilimin toplumsal paylaşımını temel alan insan merkezli toplumsal yarar ekseninden çıkarılmış; para merkezli bireysel çıkar temelinde, para getiren ve bireyin geleceğinde para kazanmasını güvence altına alan ticari bir alan haline getirilmiştir. Artık, öğrenci müşteri, öğretim elemanı satıcı ve bilgi metadır. Üniversite ve öğrenci kimliği değişmiştir. Öğrenci “insan kaynağı” olarak meta, üniversiteler de bu “meta”yı üreten şirketlere dönüşmektedir. Üniversiteler arası piyasa rekabeti, “insan kaynağı” olarak “en iyi öğrenciyi” kimin üreteceğidir. Öğrenci kimliği, bilgiyi satın alan müşteri kimliğinin ötesinde artık bir “meta”dır.

3- Üniversiteler, gençliğin kapitalist toplumsallaşmasında kişilikleştirdiği kültür, meta kültürüdür. Öğrenci üniversiteye hammadde olarak girer; işlenmiş ürün ve toplumsal kimliği parçalanmış bir kişilik olarak çıkar. Çıkarını bireyleşmede değil, bireyselleşmede görür. Toplumsal olan her şey onun için yorucudur. Kendisinin dışında emek verilecek her şey, gereksiz ve anlamsızdır. Yaşama dokunmak diye bir sorunu yoktur; tepkisiz ve duyarsızdır. Yaşam ona dokunduğunda tepkisiz bakar, çünkü yaşam ona göre ötekidir. Bireyselleştikçe hücresinin duvarlarını yükselterek tutsaklaşır, duvarın arkasındaki özgürlüğün farkında bile değildir. Kendisine tutsaklığında sarılarak dokunur. Bunu da bunalımın felsefesi olarak erdemleştirir. Yalnızlık hücrelerine kadar çökmüştür. İşte üniversitelerin öğrenci gençliğine verdiği armağan budur. Eleştirel, düşünen sorgulayan, hücrelerinin duvarlarını yıkarak ötekine ben diyerek yaşama dokunan bir üniversite istemek hakkımızdır.

4- Üniversiteler, gençliğin özgürlük cepheleridir. Ülkemizde eşitlik, özgürlük ve kardeşlik kavgasına katkı veren ve bundan dolayı hiçbir ülkenin gençliğinin çekmediği siyasal bedelleri hayatıyla üstlenen en önemli dinamik gençliktir. 12 Eylül bir gençlik düşmanlığıdır; gençliğin ülkemizin kaderini belirleme hakkının tasfiyesidir. Bugün

öğrenci gençliğine potansiyel suçlu gözüyle bakılmasının nedeni, gençliğin özgürlük mücadelesine karşı duyulan korkudur. Hiçbir güç bu ülkenin kaderini belirleme hakkını gençliğin elinden alamaz. Gençlik bu hakkı, ülkemizin tarihinde ve bu gününde devrimci mücadeleye verdiği emekle hak etmiştir. Bu ülkenin siyasal mücadelesinde gençliğin yeri vardır. Bu konuda gençliğin hiçbir öğretmene ve “bir bilen”lere ihtiyacı yoktur. Tarihine bakması yeterlidir. Bu tarihte, üniversitelerin gençliğin özgürlük cepheleleri olduğu görülecektir.

Gelinen noktayı topladığımızda, kurucu irade kurumu olarak rejimin ana damarlarından olan üniversiteler, devletin denetim ve ideolojik-politik şiddetinin en örgütlü, en yoğun yaşandığı; küreselleşmenin en örgütlü yapılandırıldığı; meta kültürünün toplumsallaştığı, gençliğin siyasal muhalefet temsiliyetini üstlendiği toplumsal ilişki alanlarındandır. Bu gerçekler, üniversite muhalefatinin devrimci niteliğini gösterir. “Üniversiteler toplumsal muhalefet alanı olmaktan çıkmıştır”, veya “Gençliğin siyasal muhalefet dinamiği yoktur: öğrenci işi ayrı, siyaset ayrı” diyenler dönüp dolaşıp dışardan üniversite alanına burunlarını sokup çekmektedirler. Bu anlayışların dönüp dolaşıp dışardan burunlarını sokmaya zorlayan şey üniversite muhalefatinin devrimci niteliğidir. Fazla zorlamasınlar, üniversite muhalefatinin devrimci niteliğine dışardan girebilecekleri mesafe ancak burun uzunluğu kadar olacaktır. Üniversitenin dışında siyasal bir ağırlığın, bir kimliğin üniversite mücadelesini belirleyeceğine inananlar yanılacaklar. Artık siyasal mücadelenin içerisi dışarısı kalmamıştır. Toplumsal hayatın en küçük hücresinde sınıf mücadelesinin çelişkileri yaşanmaktadır. Her şey siyasal ve iradidir. Akademik mücadele siyasi mücadele ikilemi ortadan kalkmış, iç içe geçmiştir. Siyasal ve toplumsal devrim iç içeliğinde kopuşlar toplumsal hücrelerden başlayacaktır. Devrim hemen şimdi, her yerde ve her zaman devrim bu gerçekliğin ifadesidir.

Hareket ve Örgütlenme

Politik örgütlenmeler, kitle örgütleri, işlevler, yapılar ve ilişkiler

bildik ezberlerle yürümemektedir. Bilinene göre, kitle örgütleri politik örgütlenmeler için araçsal bir nitelik taşır. Kitle örgütlenmesi denilmesine karşın kitle örgütlenmeleri ya başından itibaren ya da sonra politik örgütlenmelerin tabiiyetine zorlanır. Başarılamazsa kendisine bağımlı kitle örgütleri kurulur. Ne hikmetse bu kitle örgütlenmeleri bir türlü kitleselleşemez. Bir şeyin adını almakla kendisi olunduğu sanılır ve merkezin kendisi olduğuna inanılır. Üniversiteler bundan çok çekmiştir. Çünkü üniversiteler kitlesel ve araçsal bir alandır. Bundan dolayı da üniversite çalışmasına üniversite muhalefeti ve öğrenci hareketinin politik güçlenmesi olarak değil, örgütsel güçlenmenin aracı olarak bakılmıştır.

Eskiden Demokratik Kitle Örgütleri aracılığıyla verilen ekonomik ve akademik demokratik mücadele, sistemle mesafeyi açmakta, açığa çıkmış çelişkileri hareketlendirebilmekte idi. İşte bu noktada dışarıdan, açığa çıkmış çelişkilerin hareketine yön vermek politik bir görevdi. Bundan dolayı politik örgütlenmeyle kitle örgütleri arasında organik ilişki güvencesi ideolojik birliği ve örgütsel bağımlılığı zorunlu kılmaktaydı. Artık bu dönem kapanmış ve kendiliğinden hareketlerin ömrü tamamlanmıştır. Kendiliğindenci siyasetin temeli olan ekonomik-demokratik, akademik-demokratik mücadeleler sistemle mesafeyi açamamakta, hareket yaratmada yetersiz kalmaktadır. Bunun nedeni emperyalist kapitalizmin geldiği yeni aşamasının nesnelliğidir. Herkesin bildiği gibi artık demokratik kitle örgütlerinden bahsedilmemektedir. Bu bir tesadüf değildir. Moda olan sivil toplum örgütleridir. Bunun baş mimarı ve savunucusu küreselleşmedir. Örneğin sendikalar demokratik kitle örgütü kimliğiyle değil sivil toplum örgütü olarak görülmektedir. Küreselleşme işçi sınıfına bu kadar yoğun saldırırken sendikalar ses çıkartacak bir toplumsal muhalefeti örgütleyememektedirler. Bu, tesadüf değildir. Tarihsel ve toplumsal süreç sendikaların işlevlerini değiştirmiştir. Sendikalar artık sivil toplum örgütleridir. Sivil toplum örgütleri piyasanın özgürlük ve rekabetini güvenceye alan toplumsal örgütlerdir. Artık sendikalar, meta olan emeği

pazarlayan şirketler haline gelmek zorundadır.

Üniversiteler ise kitlesel ve araçsal bir alan olma özelliğini yitirmiştir. Öğrenci kitle değil, sorunların çözüm merkezinde öznedir. Üniversiteler bugünden örgütlenen iktidar organlarıdır. Üniversitelerin gerçek sahipleri öğrenciler, öğretim elemanları ve çalışanlar dır. Üniversite muhalefeti, aşağıdan yukarıya bir iktidar organı temelinde yapılacaktır. Üniversitenin gerçek sahiplerinin iktidar eğitimi, mücadelenin kendisidir. Amaç harekete içkin örgütlenecektir. Bundan sonra her mücadele yalnızca eleştirelliği değil, alternatifini de yaratan bir yıkıcılığı içerecektir. Bu noktada isim hareketi değil, hareket ismi yaratacaktır. Hareketin birliğinin ve bütünlüğünün güvencesi, ideolojik birlik ve örgütsel öncülük değil, her dinamğin özgünlüğünü özgür ve eşit kılan ve özgürlüğü ve eşitliği güvence altına alan kapitalist imparatorluğa karşı anti-kapitalist söylem birlikteliğidir.

Bağımsız Öğrenci Hareketi vurgusundaki bağımsızlığın, politik örgütlenmelerle ilişkisindeki ideolojik, politik ve örgütsel bağlılık veya bağımsızlıkla hiç ilgisi yoktur. Bağımsız Öğrenci Hareketi vurgusundaki bağımsızlık, iktidar organı olma dinamğinden kaynaklanmaktadır. “Bağımsız Öğrenci Hareketi”nin bastığı temel kampüslerdir. Kampüslere basmayan, üniversite hayatını temel almayan, kedisinden köpeğinden, uçan kuşundan kendisini sorumlu tutmayan, üniversitelerine sahiplenmeyen, “üniversiteler bizimidir” sloganında samimi değildir. Bağımsız Öğrenci Hareketinin yaratılmasından bahsederken anlatılmak istenen, kampüs dinamizminin dışında politik kimliklerin ittifakı değil, üniversitelerine sahip çıkan kampüs dinamiklerinin özgülleştirilmesidir. Emegini sattığın an kişiliğin mülkiyet altındadır. Bu dünya, bu toplum ve bu üniversiteler emeğimi satmaya, kişiliğimi mülkiyet altına almaya çalışıyor. İki cephe vardır; ya bu “dünya”dansın ya da değilsin. Ben zor olanı , ama onurlu, şahsiyetli ve özgür olanı seçiyorum: Ben bu dünyadan değilim! Başka bir dünya mümkün!

Ferman da Bizim, Üniversiteler de!

Nisan 2001

Neden Beyazıt?

Devrimcilik,
politikanın diline
çevrilen bütünlükçü
teoriyi, toplumsal bir
güç haline getirerek
felsefe alanından
kurtarıp
emekten yana toplumsal
ve politik güç haline
getirme sanatıdır

“6 Kasım’da neden Beyazıt?” sorusunun cevabı, üniversite ve öğrenci muhalefetine bakışın da bir ifadesidir. Fakat her 6 Kasım sonrası değerlendirmelerde, bütünlükçü öğrenci muhalefetine bakıştan daha çok, devrimciliği ve reformizmi 6 Kasım eyleminin yer ve biçimine indirgeyerek militanlık üzerinden yapılan kısır, tıkayıcı tartışmalar ağırlık taşır. Bu tıkanmanın bir dışavurumudur.

Her eylemlilik, yol açıcılığı ve geleceği ifade etmez; aynı zamanda bazı eylemlilikler tıkanmanın ve boğuntunun yoğunlaşmış bir hali de olabilir. Bu bağlamda militanlık doğrudan devrimciliğin kriteri değildir.

Teori, var olanı tarihselliği içerisinde çözümleyen bütünlükçü bir bakışı ifade eder. Devrimcilik, politikanın diline çevrilen bütünlükçü teoriyi, toplumsal bir güç haline getirerek felsefe alanından kurtarıp emekten yana toplumsal ve politik güç haline getirme sanatıdır.

'99 6 Kasım'ının iki farklı biçimde protesto edilmesi savunulmuştur: birincisi Beyazıt, ikincisi miting... Beyazıt'a giden öğrenciler, evlerde, kampüslerde başlayan polis terörü ve toplu gözaltılara rağmen merkez kampüste basın açıklamalarını yapmışlar ve mahkemede haklarını savunmuşlardır. Mitinge izin verilmemesinden dolayı mitingci arkadaşlar TÜYAP'ın önünde basın açıklaması yapmaya çalışırken polis terörü ile toplu gözaltına alınmışlardır.

Bizim için, her iki yaklaşım arasındaki fark, alan ve eylem biçimi üzerinden devrimcilik-reformistlik, militanlık-pasiflik değil, üniversite ve öğrenci muhalefetine farklı bakışların birer dışı vurumudur.

Öğrenci kimliği, bir başka deyişle öğrenci muhalefeti iki muhalefet alanının önünü açmakta, bundan dolayı ikili karakter taşımaktadır. Birincisi, öğrenci muhalefeti toplumsal muhalefetin bir parçası olarak üniversite muhalefetine dinamiki olma misyonunu taşıırken, ikincisi, siyasal muhalefetin dinamiki olarak da gençliğin de misyonunu taşımaktadır. Öğrenci kimliğinin bu iki karakteri birbirini etkileyip belirlemelerine rağmen, öğrenci muhalefetine bakışı farklılaştırmaktadır.

Türkiye gerçeğinde öğrenci muhalefetine, gençliğin siyasal muhalefeti ekseninde bakmak, toplumsal muhalefetin bir parçası olan üniversite muhalefeti üzerinden bakmaktan daha baskındır. Sorun, gençliğin siyasal muhalefeti ekseninde bir öğrenci muhalefeti yapılandırma mı; yoksa, üniversite muhalefetine dinamiki olarak öğrenci muhalefeti yapılandırıp bunun üzerinden öğrenci muhalefeti gençliğin siyasal muhalefetiyle buluşturmak mı? Bu iki yaklaşım değişik bakış açılarını, buna bağlı olarak değişik örgütlenme ve mücadeleleri de beraberinde getirmektedir. Bu problemin çözümü, ülkemizin toplumsal-siyasal yapılanma süreçlerinde kurucu irade olarak üniversitelerin işlevine ve üniversitelerin buna bağlı yapısal değişim tarihine bakmaktadır.

Kurucu İrade Olarak Üniversitelerin İşlevi

Her ülke toplumsal-siyasal tarihinin belirlenmesinde kendine özgü kurumsal ve toplumsal dinamiklere sahiptir. Ülkemizin toplumsal-siyasal yapılandırılmasında iki temel kurum ve bir toplumsal dinamik işlevlendirilmektedir: ordu, üniversiteler ve iki kurumu da kesen gençlik. Osmanlı döneminde ilk reformlar orduda gerçekleşmiştir. İlk yüksek öğrenim ordunun yapılanması ihtiyacıyla kurulmuştur. Meşrutiyet önderleri Jön Türkler ve İttihatçılar, ordu eğitiminden gelen gençliktir. Toplumsal tarihimizin siyasal sürecine müdahalede bu tarihsel gelenek yani ordu, üniversite ve gençlik Kurtuluş Savaşı'ndan sonra da geleneksel işlevini devam ettirmiştir.

1923-61 yıllarında laik, ulusal bir cumhuriyet devletinin kuruluşu ve modern bir toplumsal yapının ihtiyacı, şoven ve anti-demokratik bir tarzla şekillendirilmiştir. Üniversiteler bu politikalara uygun olarak toplumsal-siyasal yapıya şekil verecek kurucu kadroların yetiştirileceği temel kurumlardan biri olarak işlev görmüştür. Üniversite ve gençlik, toplumsal-siyasal sistemin güvencesi ve bekçisi olarak görülmüştür. Bu süreçte üniversiteler ve toplumsal ilişkilerin kurucu kadroları olarak yetiştirilen öğrenciler, siyasal ve toplumsal sürece duyarlı ve politiktir.

DP iktidarını yıpratın 61 Darbesi'nin arkasındaki en önemli toplumsal destek üniversite muhalefettir. Toplumsal karizmaya sahip aydın muhalefeti üniversite muhalefeti temsil etmektedir. Üniversiteler bu bağlamda devrim ilkeleri temelinde aydın üreten tek toplumsal ilişki alanıdır; fakat seçkin, modernist ve devletçidir. 61 Anayasası, bu seçkin, modernist ve devletçi aydın kurumu olan üniversitenin eseridir.

'61-'71 döneminde de üniversiteler siyasal süreç üzerinde karizmasını korumuş ve devam ettirmiştir. Emperyalizm ve yeni sömürgecilik ilişkilerine uygun olarak kapitalizmin yapılandırılmasını, sürecin sancılara göre üniversite muhalefeti şekillendirmiştir. Doğu sorunu, toprak sorunu, sendikalaşma ve işçi hareketleri, göçler, çarpık kentleşme, gecekondulaşma vb. sorunların tek bir politik sloganda siyasallaştığını söylemek yanlış olmayacaktır: "Kahrolsun Emperya-

lizm! Bağımsız Türkiye!”. Bu dönemde öğrenci muhalefeti gençliğin siyasal muhalefetine dönüşmüş, siyasal sürecin politik devrimci iradesini politik örgütlenmelerle üstlenmiştir.

’71 sonrasında bütünlükçü bağımsız öğrenci hareketinden, bağımsız gençlik örgütlenmesinden bahsedilemez. Her politik örgütlenmenin gençlik örgütlenmesi, ideolojik ve politik hattına uygun devrim kuramını toplumsal ilişki alanına taşımıştır. Gençlik, sorunlarından daha çok politik sürecin kadrosal işlevini üstlenmiştir. Bu bağlamda “Politik örgütlenmelerin kadrolarını üstlenen temel toplumsal dinamik kimdi?” sorusuna yanıt, gençliktir. Bu dönemin temel sloganı, anti-emperyalizm yanında anti-faşizmdir. En sert anti-faşist mücadelenin geçtiği önemli alanlardan birisi de üniversitelerdir. Anti-faşist mücadelenin ilk cepheleri üniversiteler olmuştur. Anti-faşist mücadele, buralardan sokaklara mahallelere, Maraş’lara, Çorum’lara taşınmıştır. Üniversitelerin, toplumsal muhalefetin ötesinde siyasal muhalefetin kaleleri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Hiçbir ülkenin gençliği ülkemizin gençliği kadar siyasal sürecin bedellerini cezaevlerinde, işkencelerde, darağaçlarında üstlenmemiştir ve bu bedellerden alınının akıyla çıkmamıştır. Gençlik, bu ülkenin kaderinde söz hakkını devrimci tarihe verdiği katkıyla almaktadır. Hiçbir öğretmene ve öncüye ihtiyacı yoktur, gençlik bu tarihi görevi yerine getirecektir.

12 Eylül sonrası tikanıklığın en önemli nedenlerinden biri siyasal sürecin önünü açacak, üniversitelerin dışında siyasal muhalefetin kaleleri olmayı üstlenecek başka bir toplumsal ilişki alanının çıkmayışı, gençliğin dışında başka bir toplumsal dinamiğin siyasal sürecin politik kadrolarını üstlenemeyişidir.

12 Eylül kurumu YÖK’ün iki işlevi üstlendiği söylenebilir: toplumsal-siyasal muhalefetin en önemli mevzisi üniversiteleri muhalefet odağı olmaktan çıkarmak ve toplumsal yapının yeniden şekillendirilmesinde üniversitelerin kurucu irade işlevini değiştirip, bu işleve uygun üniversiteleri yapılandırmak.

12 Eylöl hukuku ve YÖK, üniversitelerde bilimi tasfiye etti. Üniversiteleri liseye çevirdi. Üniversiteler kışla, öğretim üyeleri asker rolünü, YÖK yüksek öğrenimin genel kurmaylığını üstlendi. Devlet, toplumsal sistemin kurucu irade kurumu olan üniversiteleri, ordu kurumunu korur gibi korudu; '90'a kadar bu operasyonu tamamladı. Eğitim sisteminin işlevini değiştirmek ve yeniden yapılandırmak için arka plan hazırlandı.

Neo-liberal politikalara göre, bütün toplumsal ilişki alanları pazar niteliğindedir. Neo-liberal dönemde, ilköğretimden yüksek öğrenime kadar bütün eğitim zinciri ticarileştirilmeye açıldı. Önce, sınav sistemi ve orta öğrenimde yapılandırma oturtulmalıydı. Özel liseler, kolejler, anadolu liseleri furyası başladı. Orta öğrenim başarı puanlaması, liselerin başarı puanlaması ÖSYM sınavı için "Demokles'in kılıcı" gibi durmaktaydı. Artık kolejlerde, özel liselerde, anadolu liselelerinde oku(ya)mayan öğrencilerin üniversiteli olma şansı yoktu. Bir de özel üniversiteler açıldı. Orta öğrenim sürecinde parası olup iyi liselerin eğitimiyle yetenekli olanlar devlet üniversitelerine, parası olup iyi liselerde eğitim görmesine karşın yeteneksizler 7000-8000\$'a özel üniversitelere girmeye başladı. Artık bir burjuva çocuğu için eğitimsiz kalmak diye bir şey söz konusu değildi. Fakat bir emekçi çocuğu için eğitim şansa kaldı. Üniversitelerde öğrenci tipolojisi değişti. Üniversitelere gelen öğrenciler, artık paralı potansiyelindeydi. Üniversitelerde eğitimin toplumsal yararı ve işlevi terk edilerek bireysel çıkara endekslendi. Üniversiteler ticarileştirilerek piyasalaştırılıyorsa, bilgi, toplumsal hizmetten bireysel hizmete dönüştürölerek metalaştırıldı. Ticarete hizmetin karşılığı paradır; öğrenci, kendisine verilen bu hizmetin karşılığını ödemelidir. Harçlarla bu mantık oturtuldu.

YÖK için her şey hazır, son bir stratejik operasyona ihtiyaç var: devlet üniversitelerinin ticarileştirilerek piyasalaştırılması ve buna uygun olarak yapılandırılması. Yüksek öğrenimde stratejik yapılandırma planının programı, '94'te Dünya Bankası ve OECD'nin önerileriyle TÜSİAD tarafından rapor edildi. Bu program doğrultusunda kimi

öneriler uygulamaya geçmiş, kimisi de yüksek öğrenim yasa tasarısı şeklinde mecliste yasalaşmayı bekliyor. Uluslararası kapitalist emperyalizmin yeniden yapılanmasıyla bağlantılı olarak ülkemizin yeniden yapılandırma stratejisinin birer parçası olan tahkim, mezarda emeklilik adımlarıyla devlet üniversitelerinin ticarileştirerek piyasalaştırılması, bir bütünün parçaları olarak karşımızda duruyor.

Üniversitelerin işlevi değişti; değişen bu işleve göre devlet üniversiteleri yeniden yapılandırılıyor. Gençliğin siyasal muhalefeti ekseninde gelişen öğrenci muhalefetinin nesnel zemini, '80 öncesinde toplumsal yarar üzerine kurulu, toplumsal ilişkilerin kurucu kadrolarını yetiştiren, bu bağlamda toplumsal-siyasal sürece potansiyel olarak duyarlı üniversite ve öğrencilerdi. Bunun olmaması, üniversitelerin toplumsal muhalefet alanı olmaktan çıktığı anlamını taşıyor. Bundan sonra, öğrenci muhalefetinin yalnızca gençliğin siyasal muhalefeti ekseninde gelişmeyeceği anlamına geliyor.

Üniversiteler Toplumsal Muhalefet Alanı Olmaktan Çıkış mıdır?

Öğrenci muhalefetine bakışta kilit soru budur. Üniversitelerin işlevi, yapısı ve buna bağlı olarak toplumsal ilişkilerinin değişmesi, üniversiteleri toplumsal muhalefetin bir parçası olmaktan çıkarmamıştır. Tersine, tam zamanıdır: Üniversitelerin ticarileştiği, piyasalaştığı, kapitalizmin eğitim alanında toplumsal ilişki haline geldiği yeni süreçte üniversitelerin toplumsal muhalefet alanı olarak yeniden yapılandırılması, devrimci bir ihtiyaç olarak önümüzde duruyor. Üniversite muhalefetinin yeniden yapılandırılması, buna bağlı olarak öğrenci muhalefetinin yeniden kurulması gerekiyor. Bugünkü üniversite muhalefeti ve buna bağlı olarak öğrenci muhalefeti, anti-kapitalist bir eksene oturuyor. Üniversitelerde anti-faşist, anti-polis mücadele, anti-kapitalist eksende politikanın diline çevrilecek akademik-demokratik bir politikanın meşruluğu üzerinde kurulmadığı sürece tıkanma devam edecek gibi görünüyor.

Öğrenci Muhalefetine Bakışta Farklı Yaklaşımlar

Batı Marksizmi ekseninde bakan bir kesim, başından itibaren, üniversiteleri toplumsal muhalefet alanı olarak görmemektedir ve bu alanın toplumsal ilişkilerini ideolojik ve politik teşhir ve propaganda alanı olarak değerlendirerek, kazanımı örgütsel güçlenme olarak görmektedir. Öğrenci muhalefetine doğrudan politik öğrenci muhalefeti olarak bakar. Bir başka kesim ise, toplumsal ilişki alanları kapitalistleşip niteliği değiştikçe, üniversite alanının toplumsal muhalefet alanı olmaktan çıktığını, bundan dolayı öğrenci muhalefetine yalnızca gençliğin siyasal muhalefeti olarak bakmak gerektiğini ima ediyor. Faşizme karşı siyasal demokrasi sorununu devrim sorunu olarak gören bu yaklaşım, alışılmış akademik-demokratik kitle mücadeleleri üniversite mücadelesinde tutmayınca, bunu besleyen anti-faşist mücadele de bir türlü kitleselliği üretemeyince, üniversitelerdeki toplumsal ilişkinin niteliği kapitalistleştikçe tikanıklık yaşıyor. Çıkışı “artık üniversite alanının toplumsal ilişki niteliği değişmiştir, üniversiteler toplumsal muhalefet alanı olmaktan çıkmaktadır, öğrenci muhalefetine gençliğin siyasal muhalefeti olarak bakmak gerekir”de görüyor.

Yukarıda belirtilen her iki yaklaşım da, öğrenci muhalefetine üniversite muhalefetine yeniden yapılandırması olarak bakmıyor. Öğrenci muhalefetine, siyasal sürecin sorunlarını üniversite alanına taşımak olarak bakıyor. Üniversite alanına ilişkin bütünlükçü politikalar üretilmiyor; öğrenci muhalefetine apolitik mücadele olarak bakmalarından dolayı, niyeti aşan bir gerçeklik olarak her iki kesim için de kazanım, sistemle mesafesini açan üniversite muhalefeti olmayıp, örgütsel ve kadrosal kazanım olarak görünüyor. Doğal olarak, üniversitelerin toplumsal muhalefet alanı olmaktan çıktığı tespiti, üniversite muhalefetine bir alan örgütlenmesi üzerinden güvenceye alınacağı tezini reddedererek, alan örgütlenmesi ekseninde öğrenci muhalefetine reddediyor. Bunun uzantısı olarak öğrenci muhalefetine örgütsel güvencesini gençlik örgütlenmesine indirgediğinden, bağımsız öğrenci örgütlenmesini doğru görmüyor ve buna inanmıyor.

Neden Miting Değil, Neden Beyazıt?

Mitingi savunan arkadaşlar, üniversitelerin toplumsal muhalefet alanı olmaktan çıktığını savunuyorlar. Beyazıt'ı savunan arkadaşlar, üniversitelerin toplumsal muhalefet alanı olmaktan çıkmadığını, tam tersine toplumsal muhalefet alanı olarak üniversite muhalefetine yeniden yapılandırılması gerektiğini savunuyorlar. Miting diyen arkadaşlar, öğrenci muhalefetine gençliğin siyasal muhalefeti ekseninde görüyorlar; Beyazıt diyen arkadaşlar, öğrenci muhalefetine üniversite muhalefetine yeniden yapılandırılması ekseninde bakıyorlar. Mitingci arkadaşlar, alan örgütlenmesini reddettikleri için, öğrenci muhalefeti apolitiktir diyor; bu bağlamda, öğrenci muhalefetine politikleşiminin gençliğin siyasal muhalefetine güvenceye alacak gençlik örgütlenmesinden geçtiğini savunuyorlar. Beyazıt diyenler, "Öğrenci muhalefeti politiktir, bağımsız öğrenci örgütlenmesi gereklidir.", diyorlar. Bir alan örgütlenmesi olarak bağımsız öğrenci örgütlenmesinin, öğrenci hareketini hem gençliğin bütünlükçü siyasal muhalefetine dönüştürmenin hem de bağımsız gençlik örgütlenmesiyle bütünleştirmenin güvencesi olacağını söylüyorlar. Mitingci arkadaşlar, öğrenci muhalefetine apolitik dedikleri için kampüslerde yoklar, çalışmıyorlar; Beyazıt diyenler, kampüs çalışmalarından besleniyorlar. Mitingci arkadaşlar, öğrenci muhalefetine iradesini temel alarak öz güçlerine güveniyorlar. Mitingciler, ülkenin genel eğitim politikasının kınanması adı altında, 6 Kasım'ın içeriğini ve dinamiklerini değiştirirken; Beyazıt diyenler, üniversite ve öğrenci muhalefetine yeniden yapılandırılması bağlamında, 6 Kasım'ın içeriğini koruyarak öz güçlerini üniversitelerin gerçek sahibi olan öğretim elemanlarına, çalışanlara ve öğrencilere dayandırıyorlar.

6 Kasım öğrencilerindir. 6 Kasım'da öğrenciler Beyazıt'ta olurlar. Yolumuz açıktır. Üniversiter toplumsal ilişki alanlarının çatışkılardan beslenen mücadeleye, kampüslere selam!

Temmuz 1999

Hareket kavramının yeniden yapılandırılması

Siyasal demokrasi talebi
üzerinden siyasal bir
devrim değil, toplumsal
demokrasi talebi
üzerinden siyasal devrim
hedeflenecektir.
Bu bağlamda "hareket"
kavramı politik
kuruculuğu üstlenmiştir

Her tarihsel dönemin kendine özgü bütünlükçü söylemi vardır. Genel anlamda bütün toplumsal-sınıfsal dinamikler, ideolojiler, politikalar, örgütlenmeler ve kültürel yaklaşımlar bulundukları tarihsel dönemin söylemi tarafından etkilenir, belirlenir ve yapılandırılır. Kendi içinde bütünlük taşıyan her tarihselliğin, üç aşamada kendisini yapılandırıldığını söylemek anlaşılabilirlik açısından yol açıcı olacaktır. Birincisi, söylemin kurulması. İkincisi, söylemin ideolojileştirilmesi. Üçüncüsü, toplumsal ilişki alanlarının söylemin ideolojik hegemonya aygıtlarıyla kuşatılarak, iktidar işleyişinin güvence altına alınması ve yeniden üretilmesi.

Sınıflar mücadelesi, söyleme, söylemin ideolojisine, söylemin ideolojik hegemonya aygıtlarına ve iktidar üretimine yapılan politik müdahalelerle şekillenmektedir. Burada önemli bir soruyu yöneltmek gerekmektedir: Tarihsellği içerisinde kapitalizmin de kendi içinde bir bütünlük taşıyan tarihsel dönemleri var mıdır? Küreselleşme, tarihsellği içerisinde kapitalizmin yeni bir dönemi midir? Bu dönem kendine özgü bütünlükçü bir söyleme ve yeni bir iktidar yapılanmasına sahip midir? Bu sorularla bağlantılı olarak sınıflar mücadelesi ve sol nasıl bir devrimin içinde şekil alacaktır? Sol içinde bırakın bu sorulara yanıt üretmeyi, bu soruları yüksek sesle sorma konusunda bile bir tıkanıklık yaşamaktadır. Sorun teorik bir sorun olmaktan çıkmış, olgunlaşmış politik bir sorun olarak önümüzde durmaktadır. İçinden geçtiğimiz tarihsel-toplumsal dönemde, küçük büyük demeden atılan her pratiğin sonucunda, bütünlükçü bir politik teorinin yeniden yapılandırılması gereği karşımıza çıkmaktadır: Anti-kapitalizm...

Bu sorular karşısında, yanlış yapımları ve riskleri üstlenerek devrimci bir pozisyon tutturmak, yol almak için gereklidir. Buradan baktığımızda, küreselleşme, kapitalizmin modernist döneminin içinden geçerek bu güne gelmiştir. Küreselleşme, modernizm sonrası, kapitalist iktidar ilişkisinin “imparatorluk” biçiminde yeniden yapılandırılmasıdır. “imparatorluk” karşısında yapılandırılması gereken anti-kapitalist söylemin bütünlükçü politik teorisi, kapitalist imparatorluğun iktidar sistemine bir karşıdanlık üretmekle mümkün görünmektedir. Artık korunacak bir ülke pazarı, bir sınır yoktur: kurulmuş olan dünya pazarı ve korunacak kapitalist imparatorluk sistemi vardır. Ancak böylesi bir bütünlükçü karşıdanlık üretimi, modernizmin söylemiyle yapılanmış bir sol ile mümkün görünmemektedir. Bu bağlamda modernizmin söylemiyle yapılanmış sol, modernizmin eleştirisini üstlenememekte, anti-kapitalizmin ideolojik, politik, örgütsel ve kültürel bütünlüğünü kuramayarak kapitalizmin küreselleşme döneminin çatışkıları karşısında tıkanmaktadır. Kapitalizm, modernizmin söylemini terk ederek yeni dönemin söylemini kurup, iktidar sistemini yapı-

landirirken, sol yeni döneme eski söylemlerle direnmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda tıkanıklık yapısaldır ve sol bu yapısal tıkanıklıkta yol ayırımıdadır. Ya modernizmin söylemiyle küreselleşme karşısında muhafazakarlaşan sol, ya da küreselleşme karşısında tarihsel birikimleri güncelleştiren yeni bir bütünlükçü söylemle karşıdanlığını kuran devrimci bir sol.

Yukarıda yazılan üç paragraf tartışmalı, sayfalarca yazıyla açılması gereken konuları içermektedir. Konunun sınırlı tutulması gerekmektedir. Böylesi temel konuların sorunuzla ne alakası olduğu sorulabilir. Buna yanıt “kaçınılmazlık”tır. Üniversite muhalefeti ve bağımsız öğrenci hareketinin yeniden yapılanmasının her adımında, karşımıza anti-kapitalizmin politik teorisindeki yetersizlik ve belirsizlik çıkmaktadır. Bu bağlamda, solun yapısal tıkanıklığının duvarına çarpılmakta ve genel solun yol ayrımının sancılılarıyla karşılaşmaktadır. Bu bir kaçınılmazlıktır. Bu kaçınılmazlığın boğuntusunda bu sorunları görmemek, sorunların üstünden atlamak, bizleri dar pratikliğine sürüklemektedir.

Bu genel girişten sonra konumuzu belirleyebiliriz. Kapitalist imparatorluğa karşı anti-kapitalizmin politik tehdit olarak yapılandırılması “hareket” kavramının yeniden yapılandırılması üzerine bir arayıdır. Bu çabalar önemsenmeden üniversite muhalefeti ve bağımsız öğrenci hareketinin yeniden yapılanmasının ölü açılmayacaktır.

Bugün için genel anlamda sol bir hareketin varlığından bahsetmek doğru görünmemektedir. Solcular vardır, fakat sol bir hareket yoktur. Bunun nedeni solun yapısal tıkanıklığıdır. Bu tıkanıklığın aşılmasının temel konsepti ne olmalıdır? “Bu ülkede üç, beş yıla kadar yaprak kırmılamaz, rölantide kalarak teorik alana yoğunlaşmak gerekir” diyerek, tıkanıklığın aşılmasının merkezine teorik alan mı konulmalıdır? Bu madalyonun diğer yüzü olan, “Ne teorisi! A da desen B de desen yaptığın aynı iş” diyerek pratiği bir iş alanına mı indirgemektir? “Hayır arkadaş, sorun politik önderlik, öncülük sorundur” diyerek önderliği ve öncülüğü, bir “başka”sı adına kendini yetkilendirmeye in-

dirgeyerek “devlet”i sol adına yeniden üretmek midir? Bu görüşlerin somut karşılığı politik pasifizimdir. Asıl olan devrimciliktir. Solun yapısal tıkanıklığını açacak devrimci konsept “hareket”tir. Önceliğe, ne teoriyi, ne pratiği, ne işçiliği koymadan, ne de önceliği öncülüğe ve önderliğe indirgemeden bütün bu alanların sorunlarını iç içe ve birlikte çözecek olan “hareket”in kendisidir. Bugünden geleceği devrimcileştirecek olan, toplumsal ilişkilerin devrimci çatışkılarında beslenen dinamikleri özgürleştiren sol bir hareketin yaratılmasıdır.

Kapitalist imparatorluğun iktidar yapılandırılmasında “hareket” kavramı, akademik-demokratik, ekonomik-demokratik mücadelelerin kendiliğindenci siyasetinin toplumsal muhalefetine indirgenen bir kavram olmaktan çıkmıştır. Bütün toplumsal alanları kâr alanı olarak örgütleyen biyo-politika, bütün toplumsal ilişki alanlarını, bütün bedenleri şirketleştirmektedir. Kamusal alan-özel alan sınırları silikleşerek iç içe geçmiştir. Toplumsal alan, siyasal alan ikilemi ortadan kalkmaktadır. Kapitalist imparatorluğun iktidar ekonomisinin üretiminde araçlar yalnızca kurumlar değil, aynı zamanda insan bedeninin ta kendisidir. Artık biyo-iktidar, “devlet”i yalnızca siyasal alanda değil insanın bilincinde ve ruhunda üretmektedir. Kapitalist imparatorluğa karşı anti-kapitalist konseptte oturan sınıflar mücadelesinde “demokrasi” söyleminin devrimci işlevi, siyasal demokrasi talebi üzerinden değil toplumsal demokrasi talebi üzerinde yapılandırılacaktır. Siyasal demokrasi talebi üzerinden siyasal bir devrim değil, toplumsal demokrasi talebi üzerinden siyasal devrim hedeflenecektir. Artık araç-amaç ikilemi ortadan kalkmıştır ve amaç harekete içkin örgütlenecektir. Bu bağlamda “hareket” kavramı politik kuruculuğu üstlenmiştir.

Üniversite muhalefetine ve bağımsız öğrenci hareketinin yeniden yapılandırılmasında, siyasal demokrasiyi hedefleyen bir bakış açısı, üniversite alanını akademik-demokratik alan, dışarısını ise siyasal alan olarak görür. Bu bağlamda, üniversite alanının siyasallaşmasının güvencesini dışarıdaki bir iradeye bağlayan anlayış bitmiştir. Artık içerisi dışarısı yoktur. Üniversite muhalefeti ve bağımsız öğrenci ha-

reketinin yaratılması, her alanda olduğu gibi üniversitelerin de ticarileşmesine, piyasalaşmasına, şirketleşmesine karşı anti-kapitalist söylemin konseptine oturmuştur. Bu bağlamda yerel olan her muhalefet, kapitalist imparatorluğun merkezi kalelerine, kalbine yönelmektedir. Yerel siyaset, merkezi siyaset ya da yatay siyaset, dikey siyaset ikilemleri sahteleşmiştir. Artık dikey siyaset-yatay siyaset ikilemi dikey siyasetin lehine bozulmuştur. Evrim ve devrim “şimdi”de içiçedir.

Artık üniversite alanı, geniş kitle içinde dar kadro çalışması ya da bir siyasal örgütlenmenin kendisini örgütsel olarak güçlendireceği bir alan olmaktan çıkmıştır. Artık sol kendisini öncü, öğrenciyi de bir kitle olarak görme anlayışından çıkmalıdır. Öğrenci kimliği alanın devrimci çatışkalarını üstlenen bir özne; üniversite alanında toplumsal demokrasi talebinin kurucu dinamiğidir. Toplumsal demokrasi üzerine oturan iktidar perspektifi dikey siyasetin bir söylemidir. Bu dikey siyasetin yerelleşmesi öğrenci kimliğini kurucu özne haline getirmektedir. Öğrenci hareketinin “bağımsızlık”ına vurgu sadece, politik örgütlenmeler ile ideolojik, politik ve örgütsel mesafesi üzerinden değil, öğrenci kimliğinin üniversite alanın toplumsal demokrasisinde kurucu özne olma işlevinden almaktadır. Bu bağlamda, artık bağımsız öğrenci hareketinin yeniden yapılandırılmasında merkez yok! Kitle-öncü ikilemi yok! Her öğrenci, her kampüs ve her üniversite eyleminin kitlesi, öncüsü ve öznesidir.

Kapitalist imparatorluğa karşı anti-kapitalist söyleminin kuruculuğunu üstlenen “hareket” kavramında politik kuruculuk, merkezlerde, tekliklerde değil çokluktur. Artık, merkez, öncülük ve teklik, farklılıkların ayıklanmasında değil, ben-öteki, özne-nesne ve öncü-kitle ikilemlerinde değil, çokluğun özgürlüğündedir. Bu bağlamda her kampüs otonomdur. Bağımsız bir öğrenci hareketinin güvencesi siyasi temsilcilerin bir araya gelerek kurmuş oldukları kampüslerden kopuk eylem ittifakı değil, anti-kapitalist söylemin eylem cepheleri olan kampüs otonomlarının eşit ve özgür ilişkilerinde yatan birlikteliktir.

Ağustos 2000

Öncü-kitle ikilemi yok!

Günümüzde
öncülüğün işlevi
toplumsal
dinamikleri
konuşturmak,
bilinç kırıcı
söylem ve eylem
üretmek kurucu
ve yol açıcı bir
irade olmaktır

“İleriye doğru atılan her adım, her gerçek ilerleme, bir düzine programdan daha önemlidir.’ Teorik kargaşalık döneminde bu sözcükleri yenilemek tıpkı bir cenazede yaşlılara ‘gözünüz aydın!’ demeye benzer.” Bu alıntıdan kastımız, solun yapısal tıkanıklığının nedenini yalnızca teorik bir tıkanıklığa indirmek değildir. Bu yapısal tıkanıklığın öğelerinden birini öne çıkartmaktır.

Devrimci teori, hayatın içinden, içkin bir yerden, sınıflar mücadelesini devrimcileştirmenin gerçekçi ihtiyaçlarından kurulur; yoksa hayatın dışında, aşkın bir yerden kavramlar dünyasının metin hapishanelerin-

den değil. Doğru ya da hakikat alanı, yalnızca rasyonalite alanı değildir. Doğru, metin içinde kuramsal tutarlılığa; ya da varlığın bilgisi olan bilime indirgenerek hapsedilemez. Yüzlerce teori, binlerce kitap hayatı anlamaya yetmez. Bu söylenenlerden teorinin önemsizliği çıkarılmamalıdır; tam tersi, bu, teorinin önemini yerli yerine oturtmaktadır. Bu bağlamda, teorik alan, yanlışlardan arındırılmış mutlak doğru-nun alanı değil, yanlışları barındıran bir doğru'nun alanıdır ve gerçeklik ile birebir örtüşmez. Bu anlamda, burjuva iktidarını rasyonelleştiren modernizmin ideolojisi, tek 'gerçek'miş gibi bilime indirgenemez. Bilim, sınıflar üstü bir gerçeklik değil, iktidar mücadelesinin rasyonalize edilmiş icat edilmiş bir araçtır. Yani teorik alan, bilimsel alan ilişkisi politiktir. Sınıflar mücadelesinin gerilimine göre şekil alır ve tarihseldir.

Devrimci teorinin olmazsa olmaz önemi nerededir? Devrimci teori, varolanın bilgisiyle ve bilimsellikle sınırlanamaz. Devrimci teori, varolanın sınırları ötesinde düşünmek ve varolanın bilgisini ve dinamiklerini, sınırları aşma perspektifiyle konuşturur. Devrimci teori, ne olmuş olanın ne de olacak olanın kuramıdır; oluşun, kendini gerçekleştirmenin, hareket içinde aklın sürekli kendini kurma teorisi-dir. Devrimci teori, oluşun, kendini gerçekleştirmeye gebe bıraktıran bir tohumdur. Devrimci teori, kendi oluşunu ve kendini gerçekleştirmeyi tetikleyen bir hayal, bir ütopyadır. Bu bağlamda, devrimci bir hayal, bir ütopya olmadan devrimci pratik olamaz. Biz, devrimci teori ve pratik ilişkisinin praksisine öznellik alanı diyoruz. Geçmişin devrimci değerlerini güncelleştiren yeni bir öznellik alanı kurulmadan solun yapısal tıkanıklığı aşılamayacaktır. Ad veya sıfat olarak kurulan her "devrimci" kavramı birer Don Kişot'tur. İnsan kendi ontolojisini, sınırları aşan ütopyalarında, bu ütopyaların oluşunda, gerçekleştirilmesinde kurar. Bir teorik ajitasyon olarak insan, hayvansallığını dünyaya; toplumsallığını ise tarihe yani tarihi kuran devrimcilere borçludur.

Yazımızın ilk paragrafına geri dönersek solda ciddi bir teorik kar-

gaşalık ve tıkanıklık yaşanmaktadır. Sol bu tıkanıklığı aşan, kendini üreten ve biriktiren bir yerden değil, içine kapanan, büzülen, tartışma taraflarını da bu tıkanıklığın içine çeken bir pozisyon tuturmaktadır. Bizce bunun nedeni yapısaldır.

Kapitalizmin iktidar işleyişinde bütünlükçü yeniden yapılanma dönemlerinin olduğu gerçeği bizim açımızdan önemli bir anahtardır; Emperyalizmin 1., 2. ve 3. bunalım dönemleri gibi. Bu bunalım dönemlerini kapitalizmin bütünlükçü iktidar işleyişindeki değişiklikler olarak okuyoruz. Kapitalizmin iktidar ilişkisinin yeniden yapılandığı bu tarihsel dönemlerin kendine özgü söylem kurduğunu ve bu söylemlere göre kapitalizmin, tarihsel toplumsal dinamikleri, geçmişi ve geleceği konuşturduğunu görüyoruz. Bizim açımızdan kapitalizm, modernizm döneminden yeni bir iktidar yapılandırmasına geçmektedir. Artık modernizm döneminin söylemleriyle ‘bugün’ konuşturulamaz. Artık toplumsal kalkınma, toplumsal ilerleme, sanayileşme endeksli bir açıklama, burjuva özlü, emperyalizme karşı bağımsızlık, faşizme karşı siyasal demokrasi temelinde bir politik devrim ve bilim fetişizmi söylemleriyle sınıflar mücadelesi yapılandırılmaz ve bütünlükçü iktidar paradigması kurulamaz. Bunu söyler söylemez kolaycı bir yerden postmodernizm suçlamasıyla karşılaşacağımızı biliyoruz. Hayır! Bizim sorunumuz sınıflar mücadelesini, iktidar perspektifini ve bütünlükçü paradigmayı reddetmek değil; tam tersi, yeni dönemin söylemiyle bunları yeniden yapılandırmak ve geçmişi, geleceği ve toplumsal dinamikleri konuşturacak yeni dönemin düşünsel ve eylemsel söylemini üretmek; yeni dönemin öznelliğini kurmada katkı olmaktır.

Modernizmin söylemiyle yapılanmış sol, geçmişi, bugünü ve geleceği içkin bir yerden hayatı konuşturamamakta, aşkın bir yerde kendisi konuşmaktadır. Bundan dolayı “Merkez yok, öncü-kitle ikilemi yok. Her öğrenci, her kampüs ve her üniversite eyleminin kitlesi, öncüsü ve öznesidir. Direnişin merkezi ayağını bastığın yerdir.”, “Senden başka yüzümüz yok” söylemini anlayamamaktadır. Anlaya-

mamak, üretken bir tartışmanın önünü kesmekte, eleştiri, suçlamalara dönüşerek “teorik tikanıklığın girdabına çekilmekte, birbirimizi konuşturtan bir diyalogdan birbirimizi susturan, varlığımızı “öteki”nin yok edilmesi üzerine kuran anlamsız iktidar savaşına dönüşmektedir. Solun bu yabancılaşmasının içine asla girmeyeceğiz ve bu yabancılaşmayla asla barışmayacağız.

Devrim, devrimcilik, öncülük, örgüt gibi kavramlar değerli, saygı gösterilmesi gereken kavramlardır. Bu kavramlar uğruna verilmiş bedeller, tarihin sokaklarına dökülmüş kan vardır. Bu kavramlar, hayatın içinde içkin bir yerden devinen kavramlardır ve tarihseldir. Tarihselliğin işlevlerine göre devinirler ve yapılanırlar. Bu kavramları reddeden ve alay eden postmodernizmin söylemi ne kadar alçaklıksa, bu kavramları hayatın dışından aşkın bir yerde kutsallaştırmak da bir o kadar yanlıştır. Eğer bu kavramlara karşı samimi bir mesafe varsa, yalnızca bu kavramların üstlendiği bedellerden kaynaklanan korku değil, aşkın bir yerden bu kavramları kutsallaştırıp dogmatikleştiren biz devrimciler de sorumluyuz.

Tarihsel olan her şey, tarihselliğin işlevi üzerinden yapılandırılır. Tarihsel işlevlerinden koparılan her şey dogmatikleşir. Bizim savımız, modernizmin söyleminin bu kavramları günümüzün işlevleriyle kuramadığı ve dogmatikleştirdiğidir.

Modernizm döneminin toplumsal formasyonun iktidar işleyişinde öncülük, temsiliyeti üstlenmek işlevi üzerinden yapılandırılmıştır. Günümüzde öncülük işlevi ise toplumsal dinamikleri temsil etmek ve onları temsilen konuşmak değil, toplumsal dinamikleri konuşturmak; bunun için de sistemle mesafesini açacak bilinç kırıcı söylem ve eylem üretmek kurucu ve yol açıcı bir irade olmaktır. Bu farklılık “politik olan” üzerine düşünmede çok önemli bir farklılıktır.

Modernizm döneminde siyaset yapmanın, iki temel alana ayrıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Birincisi, akademik-demokratik ve ekonomik-demokratik mücadele alanı, ikincisi de siyasi temsil alanıdır. Bu durumda toplumsal muhalefet ve siyasi muhalefet, yatay siya-

set ve dikey siyaset ikilemleriyle karşı karşıyaydık. Ekonomik-demokratik mücadele bir öncünün önderliği olmadan da kendisini kurabiliyordu. Ekonomik-demokratik mücadelenin kendiliğindenci siyasetinin sınırları gereği siyasal muhalefete dönüşememekteydi. Siyasi temsil, bu toplumsal muhalefetin sınırlılığına temsil ilişkisi üzerinden müdahale ederek, toplumsal muhalefeti siyasal muhalefete taşımaktaydı. Var olan muhalif bilinç, siyasal bilinçle açığa çıkarılmaktaydı. Bu bağlamda, politik kuruculuk temsil işlevi üzerinden yapılandırılmaktaydı ve dikey siyaset yatay siyaset üzerinden kurulmaktaydı. Burada altını çizerek vurgulamak ve öne çıkarmak istediğimiz, merkezi belirleyen “politik kuruculuk”un neresi olduğu sorusudur. Modernizm döneminde, politik kuruculuk temsil ilişkisi alanındadır, merkez de temsiliyet işlevi yerine getiren partidir. Bu bağlamda modernist sol, üniversiteleri içerisi yani akademik-demokratik bir mücadele alanı olarak görmekte, dışarısını yani temsil alanını da politik kuruculuk alanı olarak görerek merkezi partide tekleştirmektedir. Bu bakış doğal olarak, üniversite mücadelesini toplumsal mücadele alanı ve öğrenciyi de merkez-öncü gözüyle kitle olarak okumaktadır. Böylece merkez-öncü-kitle üçlemi doğmaktadır.

Bizim görüşümüz, bu paradigmanın kapitalizmin yeni iktidar yapılandırılmasında tıkanıdığıdır. Artık kendiliğindenci mücadele bitmiştir. Ne akademik-demokratik mücadele, ne de ekonomik-demokratik mücadele kendiliğindenci siyasetle toplumsal muhalefet oluşturabilmektedir. Bu bağlamda temsil üzerinden siyaset etme tıkanmıştır.

Kapitalizm bütün toplumsal alanı metalaştırmakta, ticarileştirmekte, piyasalaştırarak şirketleştirmekte; kamusal alanı tasfiye etmektedir. Kapitalizmin iktidar yapılanması artık bio-politika ve bio-iktidar üzerinden kurulmaktadır. İnsan ve kapitalist iktidar ilişkisi statik değil dinamikdir. İnsan kapitalist iktidarın işleticisi, üreticisi bir özne konumundadır.

Bütün toplumsal muhalefet alanı anti-kapitalist eksene oturmuş-

tur; toplumsal demokrasi temelinde siyasallaşacaktır. Üniversite muhalefeti, anti-kapitalist eksende toplumsal demokrasinin bir alanı olarak örgütlenecektir. Üniversiteler yalnızca toplumsal demokrasilerini özörgütlenmeyle güvence altına almakla yetinmeyecekler, kendi temsilcilerini kendileri seçip istedikleri zaman geri çekebilecekleri bir iktidar organı olarak da örgütleneceklerdir. Daha açık bir ifadeyle üniversitelerdeki toplumsal demokrasi, bir siyasal yapı olarak devlet güvencesine bağımlı olmayacaktır. Devleti, toplumsal alanı güvence altına alan bir siyasal alan olarak görmüyoruz.

Artık politik kuruculuk, yalnızca temsil işlevi üzerinden partilerin merkezinde değildir; aynı zamanda toplumsal demokrasinin özörgütlenmeleri de bu politik kuruculuğu üstlenmişlerdir.

Birincisi, merkez teklikte değil çokluktur. Politik kuruculuk bağlamında merkez, temsil işlevi üzerinden partinin tekelinde değildir.

İkincisi, politik kuruculuğu üstlenen toplumsal dinamikler kitle değil öznedir. Birincinin ve ikincinin soyutlanması bizi şu sonuca götürmektedir: artık içerisi dışarı bağlamında öncü-kitle ikilemi yoktur. Derdimiz öncülüğü, örgütü, devrimciliği reddetmek değil, yeni dönemin işlevlerine göre yeniden bu kavramları hayatın içine sokarak dogmatiklikten kurtarmaktır. Derdimiz devrim yapmaktır. İşimiz modernist dönemden çok ama çok zordur. Kendiliğindenci siyaset bittiğinden, toplumsal demokrasi temelinde kurulacak hareket başından itibaren iradidir. Atık yatay siyaset üzerinden dikey siyaset dönemi bitmiş, 'şimdi' de evrim ve devrim iç içe geçmiştir. Bu bağlamda yatay siyaset, ancak dikey siyaset ekseninde örgütlenebilir. Öncülüğe, devrimciliğe ve örgütlülüğe daha çok işimiz düşecektir.

"Yaşasın Bağımsız Öğrenci Hareketi!" dediğimizde, modernist dönemin temsil işlevi üzerinden kendini politik kuruculuğun merkezi olarak gören devrimciler ne dediğimizi anlamadan "devrimcilerin önünü kesen" suçlamasını yapıyorlar. Sorun ön kesme değil, politik kuruculuğu toplumsal demokrasinin dinamikleriyle paylaşmanın

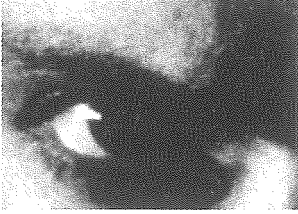
gerilimidir. Bağımsız Öğrenci Hareketi söylemindeki bağımsızlık vurgusunun, devrimci yapılarla bağımlılık veya bağımsızlıkla hiç ilişkisi yoktur. “Bağımsızlık” vurgusu, bir siyasal alan olarak devleti bugünden tasfiye eden toplumsal demokrasinin bir iktidar organı olarak güvence altına alınmasıdır. Bağımsızlık, yalnızca kapitalizme karşı değil, aynı zamanda kapitalizmin en önemli iktidar gücü devlet kavramına karşı duruşu ifade eder.

Öncülük, üniversitelerde toplumsal demokrasinin kurucu dinamiği öğrencileri bir kitle olarak değil bir özne olarak konuşturacaktır.

Merkez Yok! Öncü-Kitle İkilemi yok! Senden Başka Bir Yüzümüz Yok! Her Öğrenci, Her Kampüs, Her Üniversite Eyleminin Kitle, Öncüsü ve Öznesidir! Direnişin Merkezi Ayak Bastığın Yerdir!

Mayıs 2002

Otonom: Karşı yaşam

İktidar organları olarak
otonomlar,
hem kapitalizmden
hem de kapitalizmin
en önemli politik gücü
olarak 'devlet'ten politik
bir kopuşu ifade ettikleri
için, imparatorluk'un
iktidar işleyişine en
büyük tehdidi
oluşturacaktır

Kapitalizmin modern döneminin iktidar işleyişinin temel dinamiklerini, coğrafi sınırlar temelinde örgütlenen ulusal pazarlar ve bu pazarların işleyişinin siyasal güvenceleri olarak ulus devletler oluşturuyordu. Ancak bugün, çok uluslu sermaye bütün bir dünyayı, üretimin ve yeniden üretimin alanı haline getiriyor. Kapitalizm; coğrafi, ekonomik ve politik sınırları kendi iktidar işleyişine içselleştirerek aşıyor. Sermaye, üretim ve emek süreçlerinin küresel sınırlarda örgütlenişi, kapitaliz-

min yeni iktidar yapılanmasının ve bu yeni tarihsel dönemin söyleminin kurulmasının maddi temelini oluşturuyor. Politika ve mücadele tarzını hâlâ modernizm döneminin söylemi içinden kuran sol ise, kapitalist imparatorluğun yeni iktidar işleyişini dağıtacak bir hareketi yaratmak konusunda yetersiz kalıyor. Solun kendi söylem ve eylemini gerçekleştirmekte yaşadığı bu tıkanıklık, kendini nereden kuracağı ve nasıl üreteceği açısından yapısaldır. Sorun, solun kendi hareketinde toplumsal çatışmaları açığa çıkartarak kendini gerçekleştirememesi, devrimci birikimini güncelleştirememesi sorunudur.

Modernizm döneminin siyasal alan-toplumsal alan, kamusal alan-özel alan ikilikleri üzerinden kurulan iktidar işleyişinde sol, kendisini, toplumsal alanın kendiliğindenci siyaseti olarak akademik-demokratik ve ekonomik-demokratik mücadeleleri siyasallaştıracak irade olarak tanımlamıştı. Toplumsal taleplerin siyasallaştırılması, toplumsal dinamikler ve bu dinamikler adına hareket eden politik özneler arasında kurulan temsiliyet ilişkileri dolayısıyla gerçekleşiyordu. Bu anlamda, yatay siyaset üzerinden kurulan dikey siyaset, politik kuruculuğun temel eksenini oluşturuyordu. Bu politika ve mücadele anlayışı, bugün hala üniversite alanı, siyasallaştırılacak bir kitle alanı, dışarısının dikey müdahalesiyle örgütlenecek bir içerisi olarak görüyor. Ancak kapitalist imparatorluk, piyasa sürecinin ve bu sürecin iktisadi rasyonalite söyleminin bütünselleştirici işleyişi içinde, içerisi-dışarısı diyalektiğini parçalıyor. Kamusal alan ticarileşerek tasfiye olurken siyasal alan, modernist paradigma içinde ekonomik alana içkin kabul edilemeyen iktisadi rasyonaliteyle yeniden yapılanıyor. Bu anlamda, yeni dönemin iktidar işleyişi içinde bütün toplumsal alanların ticarileşerek piyasa sürecine eklenmesi; modernizmin kamusal/özel alan, siyasal/toplumsal alan ikiliklerini aşıyor. Her türlü toplumsal ilişki ve değer piyasa temelinde tanımlanarak, insanların toplumsallaşma süreçleri piyasaya endeksleniyor. Kapitalist imparatorluk, iktidarını insanların bedenleri ve bilinçleri üzerinde işleterek güvence altına alıyor. Bu yüzden, artık kendiliğindenci siyasetle toplumsal muhalefetin

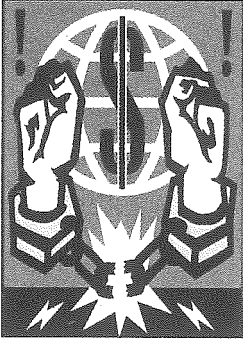
oluşmasının önü kapanmıştır. Yerelden yapılan her türlü müdahale-
nin imparatorluğun merkezine yönelmesi anlamında, yatay siyaset ve
dikey siyaset iç içe geçmiştir. Politik kuruculuk; toplumsal dinamikle-
ri temsiliyet ilişkileri aracılığıyla siyasallaştırma ekseninden, kendi ey-
leminin ve söyleminin öznesi olan toplumsal dinamikleri açığa çıkar-
tacak anti-kapitalist hareketin yaratılması eksenine oturmuştur. Poli-
tiklik, bu hareketin yaratılması noktasında kurucu ve ön açıcı irade ol-
ma sorunudur.

Kapitalist imparatorluğun iktidar işleyişine karşıdan bir iktidar,
kendi eyleminin ve söyleminin öznesi olan toplumsal dinamikler te-
melinde kurulacak bir toplumsal demokrasi perspektifiyle yapılanabi-
lir. Siyasal olanla toplumsal olan arasındaki ayrımın ortadan kalkma-
sıyla toplumsal demokrasi ve siyasal demokrasi iç içe geçmiştir. Bu
anlamda, her alanın kendi öznesinin eylemiyle yapılacak iktidar or-
ganları olarak otonomlar, hem kapitalizmden hem de kapitalizmin en
önemli politik gücü olarak 'devlet'ten politik bir kopuşu ifade ettikle-
ri için, imparatorluğun iktidar işleyişine en büyük tehdidi oluştura-
caktır. Anti-kapitalist hareketin iradesinin oluşması noktasında Ba-
ğımsız Öğrenci Hareketi'nin yaratılması, öğrenci hareketini toplum-
sal demokrasinin kurucu dinamiklerinden biri olarak yapılandırma
eksenine oturmuştur. Kendi eylem ve söylemini üretmek temelinde
gerçekleşecek olan toplumsal özgürleşmenin güvencesi olarak öğren-
ci otonomu, devleti bugünden tasfiye eden bir iktidar perspektifidir.
Üniversiter alanın ticarileşmesi süreciyle beraber, kampüs otonomla-
rı anti-kapitalist söylemin eylem cephelerine dönüşecektir. Bağımsız
Öğrenci Hareketi'nin güvencesini, otonomların özgünlüklerin öz-
gürleşmesi temelindeki eşit ve özgür ilişkisi oluşturacaktır. Toplum-
sal demokrasi amacı, harekete içkin olarak örgütlenecektir.

Direnişin Merkezi Ayak Bastığın Yerdir!

Eylül 2002

Neden toplumsal demokrasi*

Küresel kapitalizmin
iktidar işleyişine karşıdan
bir iktidarı ifade eden
toplumsal demokrasinin
kuruluşu, toplumsal
dinamiklerin kendi yaşam
deneyimlerini ve iktidar
araçlarını
özgürleştirecekleri bir
hareketin yaratılmasıyla
mümkündür

Kendimizin içinde bulunduğu durumu, küresel kapitalizm karşısında politika üretmekte yetersiz olan solun tıkanıklığını anlama çabasına girdiğimizde, sol ve modernizm arasındaki ilişkiler hakkında yaptığımız analizlere borçluyuz. Bu çabanın kendisi modernizmin sorunlarını bizim açımızdan tartışılır hale getirdi. Bu tartışmaların temel eksenini de modernist söylemle yapılandırılmış politika ve mücadele tarzlarının kendisi oluşturuyor. Yazının bundan sonraki bölümünde bu tartışmalarla beraber toplumsallaştırmaya çalıştığımız kendi politika ve mücadele tarzımızın düşünsel açılımla-

rını sunmaya çalışacağız.

Türkiye’de modernist söylemin solun tıkanlığına neden olan dinamikleri, kendisini tarihsel olarak toplumsallaştıran ve politik bir özne olarak uluslararası anlamda kuran Avrupa veya Batı’dan oldukça farklı özellikler göstermektedir. Bu farklılık asıl olarak 1950’lere kadar olan dönemde kapitalist ilişkilerin toplumsallaşması sürecinin maddi çatışkı zemininde değil, hem Osmanlı’nın son döneminde hem de TC’nin ilk yıllarında aydınlar ve devlet aracılığı ile dayatılan modernist projeler temelinde örgütlenmesinden kaynaklanmaktadır. Kapitalistleşme ve modernleşme süreçlerinin aynı anda gerçekleşmesi TC’yi modern bir ulus devlet olarak kuran Kemalist Devrim’in özünü burjuva olarak belirledi. Böyle bir kapitalistleşme ve modernleşme süreci solun kendisi de dahil olmak üzere bütün politik ve toplumsal dinamikleri ilerlemeci, kalkınmacı ve ulusalcı bir söylemle yapılandırdı. Bu söylemin içinden kendini kuran sol, toplumsal çatışkılarını kendi özgünlüğünde özgürleştirebilecek, direniş temelli bir mücadele tarzı geliştirmenin olanaklarını yaratamadı. Sonuç olarak sol dikey siyaset zemininde merkezileşen, toplumsal dinamikler adına söz söyleyen ve eyleyen politik özneler üretti. Böylece toplumsal taleplerin siyasallaştırılması politikayı araçsallaştıran temsiliyet ilişkileri üzerinden gerçekleşti. Biz direniş ve hareket geleneğinin Türkiye’deki politik referansı olarak gördüğümüz 70’lerdeki devrimci silahlı mücadeleyi bunun dışında tutuyoruz.

Modern dönemin kapitalist iktidar işleyişi içinde, bu söylem solun devrimci mücadelesinin önünü açabiliyordu. Bütün bu dönem boyunca sol kendi varoluşunu muhalif bir karşıdanlık üzerinden kurabiliyor ve örneğin emperyalizm ve/veya faşizm karşıtlığı, devrimciliğin yeterli koşulu olabiliyordu. 80’lerden sonra uluslararasılaşma, üretim ve emek süreçlerinin uluslararası düzeyde yeniden örgütlenme biçimleri, merkez-çevre ayrımının ortadan kalkması kapitalizmin iktidar işleyişinde belirleyici olan dinamiklerdir. Dolayısıyla, anti-emperyalizm söylemiyle yapılanan kalkınmacı ve ulusalcı

politikalar, soldan bile üretilmiş olsalar, küresel kapitalizm karşısında toplumsal özgürleşmenin güvencesi olabilecek bir karşı iktidarın kurucusu ve taşıyıcısı olamıyorlar. Oysa küresel kapitalizme karşı bir iktidar yapılanmasının güvencesi amacın harekete içkin bir biçimde örgütlendiği anti-kapitalist direniştir. Bu anlamda yerelde kapitalizme yapılan her türlü müdahale dikey siyasetin kendisini örgütler. Yani yerel ve/veya ulusal olanla evrensel olan arasındaki ayırım ortadan kalkmıştır.

Yukarıda sözü edilen anti-kapitalist hareketin iradesi kendi söylemini üreten ve kendi eyleminin doğrudan öznesi olan toplumsal dinamiklerdir. Artık devrimci hareketin itici gücü söylemsel olarak küresel iktidarın işleyişine karşı olmak ve bu anlamda daha önceki döneme ait olan coğrafi, kültürel ve ekonomik farklılıklar üzerine yapılandırılan dikey siyaset söyleminin ve araçlarının terk edilmesiyle toplumsal özgürleşme temelinde kurulacak bir politik zemindir. Bununla açıkça dile getirmek istediğimiz, dikey siyaset ekseninde siyasal demokrasi ile yatay siyaset ekseninde toplumsal demokrasinin iç içe geçmiş olduğudur. Bu anlamda her türlü toplumsal ilişkide kendini örgütleyen kapitalizm, siyasal olanla toplumsal olan arasındaki ayrımı ortadan kaldırmış, bu ikilem üzerinden kendini, toplumsal olanı siyasallaştıracak 'öncü' olarak tarif eden sol iradesizleşmiştir. Oysa küresel kapitalizmin iktidar işleyişine karşıdan bir iktidarı ifade eden toplumsal demokrasinin yaratılması sürecinin kendisi, doğrudan toplumsal dinamiklerin küresel kapitalizmin iktidar işleyişi karşısında kendi yaşam deneyimlerini ve iktidar araçlarını özgürleştirecekleri bir hareketin örgütlenmesi ile doğrudan bağlantılı ve mümkündür. Bunun yeni olduğunu söylemiyoruz ve devrimci mücadele tarihinin toplumsal demokrasi deneyimini barındırdığını düşünüyoruz. Bugün ulusalcı olmayan anti-küresel hareket ne kadar toplumsal demokrasinin kurulmasında politik bir özne olma potansiyelini taşıyorsa, tarihte de 1848 Avrupa işçi hareketi, Paris Komünü ve NEP öncesi Sovyetler deneyimi bizim için o kadar top-

lumsal demokrasinin politik öznelidir.

Kendimizin de öznesi olduğu öğrenci hareketini toplumsal demokrasinin kurucu dinamiklerinden biri olarak kavıyoruz. Bu kavrayışta, üniversitelerin bugün ve geçmişte Türkiye'nin siyasal ve toplumsal sürecinde üstlenmiş olduğu rol önemli bir referans noktası oluşturuyor. Türkiye'nin kapitalistleşme ve modernleşme sürecinde toplumsal ve siyasal yapılanmasında başlıca iki kurucu iradede söz edebiliriz: ordu ve üniversiteler. Üniversiteler 1960'lı yıllara kadar ulus devletin yapılanmasında aydınlanmacı geleneğin kurulduğu ve yeniden üretildiği bir işlev üstlendiler. Bu işlev asıl olarak modern hayata geçişte sosyal ve kültürel alana dair bilginin Batılaşma perspektifiyle üretilmesi ve yayılmasıyla gerçekleşti. Bu dönemde üniversite alanında egemen bir sol muhalefetten bahsetmek mümkün değil. '60'lardan sonra ise dünyadaki siyasal konjonktüre bağlı olarak anti-emperyalist çizgide ve ülke içinde '61 anayasasının açtığı görece hak ve özgürlükler zemininde bir sol muhalefet gelişti. Solun bütün dinamikleri kendilerini anti-emperyalist söylem etrafında yapılandırdı. '70'li yıllardaki hareketi farklı kılan iki temel etken vardı. Bunlardan birisi '60'lı yıllardaki üniversite hareketinin akademik-demokratik mücadeleyle kendisini sınırlandırmasıydı. Diğeri ise '70'lerde girilen ekonomik kriz ve kapitalizme eklenmede yaşanan sorunlar nedeniyle faşizmin yükselişi ve buna bağlı olarak akademik-demokratik mücadelenin sınırlarını aşacak bütünlüklü bir siyasal müdahalenin gerekli görülmesiydi. Bu iki etkenin bir araya gelmesi üniversitedeki sol hareketten kopan ve kadroları asıl olarak öğrencilerden oluşan silahlı mücadeleyi başlattı.

'80 darbesi Türkiye'nin yapısal uyum programları aracılığıyla kapitalizmin yeni iktidar işleyişine entegrasyon sürecinin önünü açtı. Bu süreç belki de beklendiğinden daha kolay oldu. Çünkü idamlarla, işkencelerle ve yıllarca süren hapis cezalarıyla binlerce devrimci ve sol muhalif siyasal alandan silindi. Baskılar ve korku rejimi yeni bir muhalefetin oluşmasının önünü tıkadı. '80'li yılların sonlarına doğru

yükselen işçi eylemleri sola yeni bir canlılık kazandırdı. Ama bu canlılık işçi hareketinde ekonomik-demokratik mücadelenin, üniversite hareketinde ise akademik-demokratik mücadelenin ötesine geçemediği için süreklilik kazanabilecek bir sol hareket yaratamadı. Kapitalizmin yeni iktidar işleyişinin dinamiklerinin yeterince anlaşılamamış olması, politika üretmenin önünde büyük bir engeldi. Bu işleyiş içinde üniversitelerin kuruculuk işlevi neo-liberal politikaların toplum-sallaştırılması olarak tanımlandı. Pratikte bu tanım eğitimin ticarileşmesi ve üniversite-piyasa ilişkilerinin meşrulaştırılması şeklinde gerçekleşti. Bu süreçte üniversiteler kendilerini ekonomik birer varlık olarak tanımlayıp kurumsallaşmalarını ve faaliyetlerini piyasa koşullarına göre yapılandırdılar. Bugün bu yeniden yapılandırma '80 darbesi sürecini üniversitelerde örgütleyen ve güvence altına alan YÖK eliyle hazırlanmış yasa tasarısıyla hala devam ediyor. Üniversiteyi bir piyasa aktörü olarak tanımlayan ve işletecek olan bu yasa, hizmetlerin piyasalaştırılmasını öngören GATS rejiminin Türkiye'deki bir yansıması, kapitalizmin yeniden yapılandırılmasının siyaseti olarak görülebilir.

Küresel kapitalizm bütün toplumsal alanları piyasalaştırarak içselleştiriyor. Metalaştırma süreciyle her türlü toplumsal ilişkiyi (hatta bireyin kendisiyle kurduğu ilişkiyi) üretimin ve yeniden üretimin konusu haline getirerek kendi iktidarının işleticisi olarak yapılandırıyor. Her türlü değeri piyasa değeri temelinde tanımlayarak, piyasayı insanların bedenlerinde ve bilinçlerinde bir kontrol mekanizması olarak işliyor. Küresel kapitalizm piyasanın bütünselleştirici mantığı içinde toplumsal olanla siyasal olan, kamusal olanla özel olan arasındaki ayrımı ortadan kaldırıyor. Bu anlamda üniversite alanı bir merkezin öncülüğüyle siyasallaştırılacak bir kitle alanı (toplumsal alan) olmaktan çıkmış ve toplumsal demokrasinin kurucu bir dinamiği haline gelmiştir. Kendi söyleminin ve eyleminin öznesi olarak öğrenciler, öğretim görevlileri ve çalışanların özörgütlülüğü karşından bir iktidar olarak küresel kapitalizmin işleyişine en büyük tehdidi oluşturacaktır. Üniversite alanında akademik-demokratik mücadelenin kapitalist ik-

tidar işleyişi tarafından nasıl içselleştirildiğini bugünkü deneyimimizden çıkartabiliyoruz. Üniversitenin piyasa ile entegrasyon sürecinde mali ve idari özerklik alınabiliyor, hatta tartışmalı ve sınırlı bir akademik özgürlük alanı tarifi yapılabilir. Daha da ileri gidersek üniversitelerin piyasada bir ekonomik ajan olarak yapılanmasını sağlayan ve ilk bakışta üniversite bileşenlerine hoş görünen mali özerklik aslında piyasalaştırma sürecini perdeliyor. Her alanın (üniversite alanı da dahil) kendi öznesinin hareketinde örgütlenecek olan iktidar organları küresel kapitalizmden politik bir kopuşu ve toplumsal demokrasinin kuruluş olanaklarını yarattığı için bir tehdit oluşturuyor. Bizim için toplumsal demokrasinin güvencesini anti-kapitalist söylemin tüm dinamiklerinin eşit ve özgür ilişkisi oluşturuyor. Bu perspektiften hareketle kampüslerden örgütlenecek otonomları ve bu otonomların özgünlüklerinin özgürleştirilmesi temelinde bağımsız bir öğrenci hareketinin yaratılmasını savunuyoruz.

Bütünlüklü söylemimizi doğrudan eylemlilikler aracılığı ile örgütlemeye çalıştık. Eylemlerimiz üniversite-piyasa ilişkisinin yoğunlaştığı ve simgeleştiği zeminlerde gerçekleştirdik. Yeni YÖK yasasına karşı yaptığımız eylemler daha çok yasanın teşhiri ve yasa karşıtlığının toplumsallaştırılmasını amaçlıyordu. Bunun için düzenlediğimiz panellerde, söyleşilerde ve bildirilerimizde üniversite bileşenleri arasında yasa karşıtı, anti-kapitalist bir söylem birliğinin oluşturulmasını sağlamaya çalıştık. Ama bizim için asıl önemli olan yasa tasarısının üniversitelerde günlük hayatımızı nasıl biçimlendirdiği ve belirlediği. Bunu iki boyutta yaşıyoruz. İlki üniversitede attığımız her adım için ödediğimiz paralar. Diğeri ise üniversitenin sermaye ile kurduğu ve kurmaya can attığı ilişkilerin doğurduğu piyasa yönelimli toplumsal ilişkiler ve pratikler. Burada açıktan gözlediğimiz ve müdahale ettiğimiz iki pratikten söz edebiliriz: Üniversite-sermaye işbirliği ile yürütülen ortak projeler ve kariyer günleri. Kariyer günleri boyunca büyük şirketler okula geliyor, şirket tanıtım toplantıları düzenleniyor, stand kiralayıp, ürün reklamı yapıyorlar ve bugünlerde okul emek alıcıları

(şirketler) ile satıcılarının (öğrenciler) buluştuğu bir işçi pazarına dönüşüyor. Geçtiğimiz dönem kariyer günlerinin teşhiri üzerinden bir ay boyunca sürekli eylem süreci yaşadık. Süreci şimdiye kadar yaşadığımız gibi uzun toplantılar ve siyasal pazarlıklar üzerinden bir araya geline eylem ittifakları ile değil, ortak bir ruh haliyle bir araya geldiğimiz anarşist ve anti-kapitalist islamcı arkadaşlarımızla beraber örgütledik. Bizim için kendimizi hissettiğimiz, yaratıcı bir süreç oldu, çünkü akşam kurgulayıp, sabah eylem yapıyorduk. Eylemlerimizle düzenlenen toplantıları engelleyerek, huzurlarını kaçıarak okulumuzda sadece piyasa ilişkilerinin egemen ve tek seçenek olmadığını, başka bir toplumsal ilişki ağının 'mümkün' olabileceğini doğrudan deneyimledik. Çünkü eylemimizde özgür hissettik. Genellikle teatral bir tarzda kurguladığımız eylemlerde attığımız bazı sloganlar şunlardı."kariyer günleri köle pazarı", "hayatta mutsuzsanız, nedeni allerjik kapitalizm olabilir.". Ve söyledığımız şarkı:

"Biz hepimiz köleyiz,
Hep itaat ederiz,
Para için ölüyoruz,
Ruhumuzu satarız"

Kendimizi nasıl bir düşünsel zeminde ve hangi araçlarla kurmaya ve toplumsallaştırmaya çalıştığımıza dair fikir oluşturabilecek verileri sunduğumuzu düşünüyoruz. Bu politik özgürleşme sürecinin kendisi bizim için tamamlanmış ve mutlaklaştırılmış değil, tersine sürekli bir politik deneyimi olumlayan, devrimci olanakları araştıran ve bundan doğruluk ve yeterlilik uğruna vazgeçmeyen, yaşamla hissiyat düzeyinde ilişkilenenmenin önünü açan, 'bu dünya bizim' dedirten bir süreç.

Ağustos 2002

*DeriveApprodi dergisinin, Kasım ayında Floransa'da düzenlenecek Avrupa Sosyal Forumu vesilesiyle farklı sosyal hareketlere yer vermek üzere hazırladığı sayısında İtalyanca olarak basılacaktır.

BAĞIMSIZ ÖĞRENCİ HAREKETİ ANAYASASI

• Bilgi ve bilim evrenseldir. Mülkiyeti ve ulusu yoktur.

• Eğitim, para kazanılan veya bireyin geleceğinde para kazanmasının güvencesi değil, toplumsal ve bireysel aklın eleştireliliğinin ve özgürlüğünün güvencesidir. Bu nedenle eğitim, para merkezli bireysel çıkar temelinde değil, insan merkezli toplumsal yarar ekseninde ele alınır.

• Eğitim, insanın toplumsal hakkıdır. Doğuştan itibaren toplum tarafından güvence altındadır.

• Eğitim: eşit, parasız, kolektif ve özgürlükçüdür.

• Üniversiteler eleştirel ve özgürdür.

• Üniversitenin gerçek sahipleri öğrenciler, öğretim üyeleri ve çalışanlardır.

• Üniversiteler, üniversitenin gerçek sahiplerinin kolektif iradesiyle yönetilir.

• Üniversiteler öz örgütlenme alanıdır ve toplumsal ilişkilerin koordinasyonunda önemli bir iktidar organıdır; üniversite dışı bir kurumun denetimini, gözetimini ve müdahalesini direnme hakkıyla reddeder.

• Öğrenciler, iktidar ilişkisini barındıran yöneten ve yönetilen ilkesini reddeder.

• Üniversitenin gerçek sahiplerinden biri olan öğrenciler, akademik idari yapılandırmanın doğal dinamiği söz, yetki, karar ve denetleme hakkına sahip kolektif ve doğrudan demokrasinin temel öznelerinden biri, ülke çapında devrimci gençliğin bir dinamiğidir.

• Eğitim politikaları ve idari yapılanma, iktidar ilişkilerinin kurumsallaşması değil, her türlü iktidar ilişkisini sorgulayan ve sorgulatan, toplumsal ilişki alanlarını özgürleştirici, doğrudan demokrasi ilkesi ile kurulur. Aşağıdan doğru seçim ve seçilen temsilcilerinin seçenler tarafından geri çağırılması ile güvence altına alınır.

• Öğrencilerin bu temel ilke ve görüşler doğrultusunda özne olabilmesinin tek güvencesi, ülke çapında bağımsız öğrenci hareketinin yaratılması ve bağımsız öğrenci örgütü federasyonun kurulmasıdır.

(1999)

imparatorluk ve bağımsız öğrenci hareketi

1968 1978 2007

İnsanlar savaşır ve kaybeder; uğruna savaştıkları şey yenilmelerine rağmen gerçekleşir, ama sonra istediklerinin olmadığı ortaya çıkar; başka insanlar başka bir adla onların davası için savaşmak zorunda kalırlar.

William Morris

ISBN 975-92550-0-6

9 789759 250065

